

Spis Treści

Wprowadzenie	1
1 Wstęp	1
2 Cel, zakres, podstawy prawne i metodyka programu	2
3 Materiały źródłowe	3
4 Wykonawcy	3
5 Treść i układ	4
I Ogólna charakterystyka nadleśnictwa	5
1 Położenie	5
2 Historia lasów i gospodarki leśnej	5
3 Miejsce i rola nadleśnictwa w przestrzeni przyrodniczo-leśnej regionu ..	15
4 Struktura użytkowania ziemi	17
II Szczególne formy ochrony przyrody	19
1 Parki narodowe	22
2 Rezerваты przyrody	22
3 Parki krajobrazowe	24
4 Obszary chronionego krajobrazu	24
5 Pomniki przyrody istniejące	25
6 Użytki ekologiczne	28
7 Gatunki chronione i rzadkie	28
III Walory przyrodniczo-leśne	31
1 Gleby	32
2 Wody	33
3 Roślinność	35
4 Siedliskowe typy lasu	42
5 Drzewostany	45
6 Fauna	52
7 Obiekty kultury materialnej	60
IV ZAGROŻENIA	64
1 Zagrożenia wywołane ujemnym oddziaływaniem przemysłu	64
2 Zagrożenia biotyczne	65

3 Zagrożenia abiotyczne	65
4 Bezpośrednie negatywne oddziaływanie człowieka	65
V Plan działań z zakresu ochrony przyrody	67
1 Kształtowanie stosunków wodnych.....	67
2 Kształtowanie granicy polno-leśnej i ekotonowej	68
3 Ochrona różnorodności biologicznej	69
4 Inne działania z zakresu ochrony przyrody	69
VI Edukacyjna rola programu ochrony przyrody	73
VII Literatura	74
VIII Mapy	76
IX Dokumentacja fotograficzna.....	77
X Kronika.....	78
XI Protokoły, ustalenia, uzgodnienia.....	79

WPROWADZENIE

1 Wstęp

Las jest najwyżej zorganizowanym ekosystemem i jednym z nielicznych odnawialnych zasobów przyrody. W związku z pogarszaniem się stanu środowiska przyrodniczego, coraz większą uwagę przywiązuje się do pozaprodukcyjnych funkcji lasu.

Funkcje lasów i wynikające z nich cele leśnictwa były i pozostaną związane z ochroną przyrody. Ochrona przyrody w Lasach Państwowych realizowana jest głównie w oparciu o ustawę o ochronie przyrody z dnia 16.10.1991r. oraz o ustawę o lasach z dnia 28.09.1991r.

Lasy są ekosystemami o jednej z najbardziej zróżnicowanych struktur ukształtowaną długim okresem ewolucji. Człowiek od zarania wykorzystywał zasoby leśne z intensywnością uzależnioną od etapu rozwoju cywilizacji. Dopiero w pierwszej połowie XIX wieku gospodarka leśna stała się wielofunkcyjna z dominującym jednak celem produkcyjnym.

Obecnie na przełomie wieku XX i XXI szczególnie wzrasta pozaprodukcyjna funkcja lasów stawiając przed leśnikami zupełnie inne wyzwania. Ochrona i utrzymanie zasobów leśnych jako elementu środowiska przyrodniczego jest ważną częścią większego zagadnienia obejmującego ochronę i kształtowanie zasobów naturalnych.

Leśnictwo polskie aktywnie uczestniczy w poszukiwaniach nowego, przystosowanego do współczesnych potrzeb i wiedzy modelu gospodarki leśnej. Już w 1990r. rząd polski przyjął do realizacji dokument „Polityka ekologiczna Państwa”. Polska jest sygnatariuszem Konwencji o różnorodności biologicznej uchwalonej na „Szczycie Ziemi” w Rio de Janeiro w czerwcu 1992r. Polska aktywnie uczestniczyła

w pracach Ministerialnej Konferencji na temat Ochrony Lasów w Europie, która odbywała się w czerwcu 1993r. w Helsinkach i zaowocowała zdefiniowaniem „trwałego gospodarowania” uzupełniającego wcześniej uznaną „konceptję zrównoważonego rozwoju”. *Trwałe gospodarowanie oznacza zarządzanie i użytkowanie lasów i terenów leśnych w taki sposób i w takim tempie, które pozwolą zachować je jako odnawialne zasoby naturalne i nie uszczuplić ich w długim okresie czasu, zachować ich bioróżnorodność, produktywność, zdolność odnowienia, żywotność oraz zdolność do spełniania, teraz i w przyszłości, odpowiednich ekologicznych, ekonomicznych i społecznych funkcji na lokalnym, krajowym i globalnym poziomie, nie powodując przy tym szkód w innych ekosystemach*”. Takie ujęcie zasady trwałości lasów i ciągłości ich użytkowania znalazło swe odzwierciedlenie w polskim prawodawstwie leśnym i wyznacza współcześnie zadania polskiej gospodarki leśnej starającej się godzić i równoważyć wielofunkcyjną rolę lasów ze społecznymi i gospodarczymi oczekiwaniami i z ideą społecznego zarządzania zasobami przyrody.

Lasy Państwowe powyższe zasady realizują poprzez wprowadzanie w życie m.in. najpierw Zarządzenia Nr 11, potem Zarządzenia Nr 11A Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych w sprawie doskonalenia gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych. Realizacją tych zasad jest również wdrożenie „Programów Ochrony Przyrody” do praktyki leśnej.

2 Cel, zakres, podstawy prawne i metodyka programu

Celem opracowywanego PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY jest ukazanie walorów przyrodniczych lasów, przedstawienie zagrożeń dla lasów i środowiska przyrodniczego, doskonalenie gospodarki leśnej na podstawach ekologicznych, rozwijanie i ulepszanie metod ochrony przyrody oraz umożliwienie w przyszłości porównania i analizy wybranych charakterystyk nadleśnictwa i ich zmiany w czasie.

PROGRAM OCHRONY PRZYRODY dla NADLEŚNICTWA OSTROŁĘKA opracowano na podstawie *Instrukcji sporządzania programów ochrony przyrody w nadleśnictwie* (MOŚZNiL, departament Leśnictwa, Warszawa 1996r.) będącej załącznikiem do *Instrukcji Urządzania Lasu* (MOŚZNiL, DGLP, Warszawa 1994).

3 Materiały źródłowe

Program ochrony przyrody opracowano na podstawie:

- inwentaryzacji lasu wg stanu na 01.01.2002r. Nadleśnictwa Ostrołęka,
- informacji zawartych w referacie i koreferacie na I KTG do inwentaryzacji lasu wg stanu na 01.01.2002r. ,
- informacji z Wydziału Ochrony Środowiska Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego, Delegatury w Ostrołęce dotyczących pomników przyrody, obiektów chronionych oraz Planu Ochrony dla rezerwatu „Olsy Płoszyckie” i dokumentacji przyrodniczej ww. rezerwatu,
- informacji mazowieckiego Towarzystwa Ochrony fauny odnośnie występowania ptaków chronionych,
- informacji pracowników nadleśnictwa dotyczących chronionych obiektów, stanowisk roślin i zwierząt objętych ochroną

4 Wykonawcy

Wykonawcą *Programu Ochrony Przyrody* jest
mgr inż. Wojciech Abramczyk

5 Treść i układ

Program został sporządzony w następującym układzie:

- Ogólna charakterystyka nadleśnictwa
- Szczególne formy ochrony przyrody
- Walory przyrodniczo-leśne
- Zagrożenia
- Plan działań z zakresu ochrony przyrody
- Edukacyjna rola programu ochrony przyrody
- Literatura
- Mapy, dokumentacja fotograficzna
- Kronika

I OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NADLEŚNICTWA

1 Położenie

Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka położone są w IV Krainie - Mazowiecko Podlaskiej w dzielnicach :

1. Niziny Północno Mazowieckiej
(część *Leśnictwa Rżaniec*),
4. Puszczy Kurpiowskiej
(*Leśnictwa Płoszyce, Dąbrówka, Łęg, Lelis, Łodziska, Wyszel, Przy-
stań, Zabiele, Gutowo, Rżaniec -część*),
5. Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej
(*Leśnictwa Kruszewo, Borawe, Czerwin, Pasieki, Goworowo*).

Przez obszar Nadleśnictwa przepływa rzeka Narew wraz z dopływami Omulew, Szkwa i Orz. Ukształtowanie terenu należy traktować jako równe za wyjątkiem kompleksu „Rozoga - Płoszyce”, gdzie występują liczne wzniesienia ponad 20m wysokości z nachyleniem terenu niekiedy do 45%.

2 Historia lasów i gospodarki leśnej

Większe kompleksy leśne naszego kraju w przeszłości nazywano puszciami, niektóre określa się tą nazwą również obecnie. Słowo „puszcza: oznaczało niegdyś „pustacie”, czyli niezamieszkałe, odludne obszary porośnięte nieprzebytymi „pralasami”(drzewostanami złożonymi głównie z drzew liściastych) lub „praborami” (drzewostanami składającymi się głównie z drzew iglastych). Nazwy puszczy pochodzą w większości przypadków z okresu Polski przedrozbiorowej (XVI-XVIIIw),

kiedy to nazywano puszcza nie tylko większe kompleksy leśne, ale obszar lasu należący do określonego właściciela.

Regułą było wiązanie nazw puszczy z osiedlami, rzadziej z elementami przyrodniczymi, fizjogeograficznymi lub historycznymi (Puszcza Bukowa, Puszcza Piaskowa, Puszcza Biała). Niekiedy zamiast „puszcza” mówiło się (i nadal się mówi) „bory” lub „lasy” (Bory Tucholskie, Lasy Taborskie).

Przetrwanie większości naszych puszczy należy przypisać faktowi ich przynależności do dóbr państwowych (w okresie przedrozbiorowym do dóbr królewskich), położonych na terenach trudnodostępnych oraz słabych glebach, mało nadających się pod uprawy rolnicze. Niestety, obecne lasy są tylko resztkami tego, co dawniej nazywało się puszcza. Dzisiaj puszcze nie stanowią już zwartych maszyn leśnych, lecz są poprzecinane gruntami uprawnymi i osadami ludzkimi, tworząc zazwyczaj rozczłonkowane, luźno powiązane powierzchnie leśne.

Nasze puszcze miały niegdyś bardziej zróżnicowany skład gatunkowy drzewostanów i zróżnicowane zbiorowiska leśne. Obecnie są one lasami zagospodarowanymi, których skład gatunkowy różni się istotnie od składu gatunkowego dawnych pralaszów i praborów. Znacznie został ograniczony udział drzew liściastych. Przy stosowaniu sztucznego odnowienia lasu, gatunki liściaste zostały w warunkach nizinnych zastąpione przez sosnę, w górach zaś przez świerk.

Wraz z zanikaniem wielkich puszczy i kniei zmniejszała się również lesistość Polski, która wynosiła:

w 1772r. - 43,2%

w 1918r. - 23,1%

w 1938r. - 22,2%

w 1945r. - 20,8%

w 1990r. - 27,8%

(Puchniarski, 2000).

Lasy Polski od najdawniejszych czasów były prawie do połowy XX wieku przedmiotem intensywnej eksploatacji zasobów drzewnych oraz przekształcania w tereny rolnicze. Zmieniła się w związku z tym powierzchnia i rozmieszczenie lasów, skład gatunkowy drzewostanów, udział drzew różnego wieku oraz ilość masy drzewnej w drzewostanach. Pociągnęło to za sobą także zmiany jakościowe i ilościowe gleb i wód gruntowych. Przeobrażenia dotknęły biocenozy leśne, które zostały zubożone i poddane synantropizacji.

W przekształceniach środowiska leśnego swoistą rolę odegrała także planowa gospodarka leśna. Obecnie coraz wyraźniej zaznacza się w lasach wpływ zmian klimatycznych. Odnowa ekosystemów leśnych z dobrze zachowanymi drzewostanami, bogatymi zbiorowiskami roślin oraz chronionych i rzadkich gatunków zwierząt winna przyczynić się do wzbogacenia krajobrazu leśnego i wzmacniania odporności lasów szczególnie zagrożonych w ostatnich dziesięcioleciach.

Ochrona lasów wilgotnych i bagiennych charakteryzuje się tą szczególną cechą, że zapewnia zarazem ochronę zasobów wodnych.

Lasy w Puszczy Kurpiowskiej przed kilkuset laty były olbrzymie. Cała puszcza rozciągała się w północno-wschodniej części Mazowsza. Pokryta była trudno dostępnymi dla człowieka, wiecznie zielonymi borami sosnowo-świerkowymi. Bory te położone są w dorzeczu środkowej Narwi obejmując obszar ograniczony rzekami: na wschodzie Pisą, na południu Narwią, na zachodzie środkowym biegiem Orzycą, na południowym zachodzie przekraczały nieco dolny bieg Omulwi, a na północy dochodziły do dawnej granicy z Prusami Wschodnimi. W XVI wieku, a nawet jeszcze w XVII nosiły one miano Puszczy Zagajnicy z określeniami pochodzącymi od nazwy starostwa w obrębie którego leżały np.: Puszcza - Zagajnica Ostrołęcka. Potem cała rozciągająca się tu knieja została nazwana Puszczą Zieloną. Nazwa ta wywodziła się prawdopodobnie od wyjątkowo soczystej zielonej roślinności. Puszcza była własnością i miejscem wypraw łowieckich książąt mazowieckich, a następnie królów polskich. Oni też utrzymywali

w puszczy dwory myśliwskie nad rzekami Szkwą i Rozogą. Dopiero na początku XVIII wieku uzyskała nazwę Puszczy Kurpiowskiej.

Bory sosnowe i świerkowe przeplatane były lasem liściastym w którym dęby, graby, brzozy, olchy i lipy zajmowały duże przestrzenie.

Obok bogatej roślinności występowała też różnorodna zwierzyna, której w dawnych czasach było mnóstwo. W Puszczy żyły swobodnie tury, niedźwiedzie, żubry, łosie, rysie, wilki, dziki, jelenie, borsuki i sarny a nawet przy ujściach niektórych dopływów Narwi - bobry.

Cała puszcza rozciągała się na terenach podmokłych i piaszczystych z widocznymi pagórkami moreny czołowej. Mały spadek rzek powodował szerokie rozlewiska. W skutek tak trudnych warunków Puszcza była przez długie lata niezamieszkałą. Dostać się do niej można było tylko rzekami. Znaleźli się jednak ludzie, których nęcił *ten bór szumiący i ostępy dzikie, wody ryb wszelkich pełne* (Chętnik, 1924). Pionierami osadnictwa w Puszczy byli mieszkańcy sąsiednich okolic skąd się tu przenieśli i zamieszkali na stałe.

Zajęciem szeroko rozpowszechnianym w Puszczy Kurpiowskiej było rybołówstwo. Stanowiło ono ważną gałąź gospodarstwa kurpiowskiego. W wodach puszczańskich znajdowało się dużo ryb: karasi, linów, szczupaków, miętusów, sumów, leszczy a nawet węgorzy i pstrągów. Złowione ryby przeznaczano głównie na spożycie.

W puszczy zaczęły powstawać stowarzyszenia bartnicze regulujące sprawy związane z hodowlą pszczół. Były to bardzo ważne ogniwa organizacyjne odgrywające dużą rolę w życiu puszczaków. Ustalały one wśród bartników swoisty układ stosunków społeczno-gospodarczych, na bazie którego powstało prawo bartne. Było ono święcie przestrzegane i szanowane przez wszystkich. Strzegło ono porządku społecznego, ujmowało w pewne ramy system gospodarstwa, administrację, sądownictwo czyli regulowało życie puszczy wyrażając przy tym głębokie poczucie sprawiedliwości.

Innym zajęciem jakim trudnili się Kurpie było pozyskiwanie bursztynu, który wykopywali Kurpie na mokrych łąkach i podsuszonych bagnach. Zajęciem tym trudnili się ludzie zwani bursztyniarzami. Umieli oni po gruncie lub po stojącej wodzie łąkowej rozpoznać gdzie należy kopać. Z bursztynu na Kurpiach wyrabiano głównie fajki, paciorki i inne drobne ozdoby oraz zabawki. Z czasem rząd zabronił kopania bursztynu ze względu na niszczenie lasów przez kopanie i przemysł ten pomału upadł zupełnie (Niedziałkowska, 1981).

Oprócz bursztynu kopano jeszcze w puszczy rudę darniową i z niej miejscowi kowale wytapiali żelazo na potrzeby całej puszczy. Przemysł ten w tamtych czasach rozpowszechniony był w puszczy na szeroka skalę.

W drugiej połowie XVII wieku w okresie licznych wojen na teren puszczy zaczęła napływać tłumnie ludność pochodzenia włościańskiego z Mazur Pruskich, Prus Książęcych oraz Mazowsza właściwego. Ludność ta zakładała stałe osady rolnicze. W tym czasie uprawa roli i hodowla zwierząt domowych stała się głównym zajęciem ludności puszczańskiej, a bartnictwo zaczęło przeżywać kryzys. Tym samym został zakończony okres w którym rolnictwo było traktowane jako zajęcie uboczne, a mieszkańcy puszczy przestali wykorzystywać tylko dobra naturalne lasu i wód.

Z biegiem czasu do Puszczy Kurpiowskiej przybywało coraz więcej ludzi. Przyciągały ich przede wszystkim swobody, jakimi cieszyli się mieszkańcy puszczy - ludzie królewscy obdarzeni przywilejami.

Spokój jaki panował w Puszczy nie trwał wiecznie. Zawierucha wojenna ogarnęła całą Polskę. W następnych latach przez Puszcze Kurpiowską przedzierały się wojska szwedzkie, rosyjskie, a także saskie i polskie. Najwięcej strat spowodowały oddziały rosyjskie, ponieważ w 1707 roku najdłużej przebywały w puszczy.

Mimo okresów pełnych niepokoju i walk Puszcza Kurpiowska szybko się zaludniała i już na początku XVIII wieku prawdopodobnie przypadało 10 osób/1 km². W latach 1733-1735 ponownie zawrzało

w Puszczy Zielonej gdy doszło do walk między stronnikami Augusta III i Stanisława Leszczyńskiego. Tym razem puszczaczy wspólnie ze Szwedami stawili opór wojskom saskim i sprzymierzonym z nimi wojskom rosyjskim, które dotkliwie zniszczyły Kurpiowszczyznę (Niedziałkowska, 1988).

Ograniczone zostały również formy gospodarki leśnej. Wobec tego ludność pozbawiona części dodatkowych zajęć związanych z lasem zdana była niemal wyłącznie na prace rolnicze. W związku z ubóstwem ziemi, której uprawa nie pozwalała na utrzymanie licznej rodziny musiała szukać sobie innych źródeł zarobku. Posiadający konie trudnili się furmaństwem, inni zaś handlem. Dużą rolę odgrywała dodatkowa praca kobiet to jest tkanie płótna i wełny z własnej hodowli lnu i owiec.

Czas od przełomu XVII i XVIII wieku był okresem najliczniejszych imigracji ludności na teren Puszczy Zielonej. W związku z tym Puszcza Kurpiowska została w ciągu tych lat bardzo silnie przetrzebiona, a zwłaszcza w pobliżu wiosek, gdzie zostały po niej tylko gdzieś niedzide mizerne laski. Na początku XIX wieku zostało wprowadzone zarządzenie o ochronie drzewostanu, a także w XIX stuleciu został zakończony proces osadnictwa na terenie Puszczy Kurpiowskiej.

U schyłku istnienia Rzeczypospolitej, w obliczu całkowitego zagrożenia niepodległości kraju i konieczności wzmocnienia jego obrony zapadła w 1792 roku uchwała Sejmu o konieczności zorganizowania obrony samej puszczy i wyprowadzenia z niej ochotników. Jeszcze przed wybuchem powstania kościuszkowskiego w 1794 roku niewielka liczba Kurpiów włączyła się do ruchu zbrojnego. W tym samym czasie oddziały wojska pruskiego niemal natychmiast weszły na teren Puszczy Kurpiowskiej i przebywały tu aż do upadku powstania

Po upadku powstania i Rzeczypospolitej Puszcza Kurpiowska znalazła się pod zaborem pruskim. Już od pierwszej chwili Prusacy poczuli się panami i właścicielami puszczy. Władze pruskie konse-

kwentnie zmierzały do gospodarczego wyzyskania zajętych terenów. Puszcę poddano więc pod zarząd państwowy.

Władze pruskie zabraniając chłopom wyrębu lasu, jednocześnie eksploatowały puszcę w sposób rabunkowy. Ścinane masowo sosny transportowano do Prus. Tymczasem odsłonięte po wyciętych drzewach tereny zamieniały się w lotne piaski zasypując pola i łąki. Czyniło to życie mieszkańców puszczy jeszcze trudniejszym. Wycięcie drzew wpływało również na zmianę pewnych właściwości klimatycznych.

W czasie wojny Napoleona z Prusami, toczącej się także na naszych ziemiach od końca 1806 roku, w której sojusznikiem Prus była Rosja, na Kurpiowszczyźnie przebywały, niszcząc ją i dokonując rekwizycji, początkowo wojska rosyjskie, a przez następne miesiące od stycznia do czerwca 1807 roku francuskie. Francuzi przez cały czas obozowali w dość dużym zgrupowaniu w dolnym biegu Omulwi.

Po utworzeniu w 1807 roku Księstwa Warszawskiego Kurpie brały ochotniczy udział w walkach Księstwa z Austriakami.

W tym czasie Puszcza Kurpiowska została bardzo mocno zniszczona, nie tylko przez przedzierające się wojska, ale również przez nieuczciwą administrację. Po zawarciu traktatu pokojowego w Wiedniu, władze państwowe Królestwa Polskiego w celu ochrony zwierzyny w puszczy wprowadziły zakaz polowania i nakazały oddać broń palną Kurpiom.

Tymczasem wybuchło powstanie listopadowe. Rząd powstańczy powołał do walki samodzielny batalion strzelców kurpiowskich. W kilka miesięcy później rozegrała się bitwa pod Ostrołęką między wojskami polskimi i rosyjskimi, która zakończyła się klęską wojsk powstańczych. Spłonęła znaczna część miasta, a także wsie leżące na skraju puszczy. W licznych wsiach puszczańskich ukrywano powstańców, którzy rozproszyli się po bitwie.

Po upadku powstania listopadowego nastąpił niezmiernie ciężki okres w życiu puszczaków. Polecano bartnikom wycięcie wszystkich

barci w puszczy. Oprócz tego nakazano zamknięcie w puszczy wszystkich znajdujących się tam drobnych zakładów przemysłowych, oraz surowo zabroniono karczowania, a także poszukiwania i kopania bursztynu, tłumacząc to zarządzenie koniecznością ochrony drzewostanów.

To wszystko powodowało stopniowe zubożenie ludności kurpiowskiej, której źródłem utrzymania pozostało ponownie tylko rolnictwo. Prowadzono je tylko na niewielkich kawałkach piaszczystej, jałowej lub bagnistej ziemi. Władze zabraniały wycinania drzew na powiększanie obszarów rolniczych, chociaż same dokonywały na wielką skalę wyrębu lasów. Dla ludzi puszczy głównym pożywieniem od wczesnej wiosny były ryby i pokrzywy, szczaw, komosa, a następnie jagody. W lecie zjadano sporo grzybów, poza tym sporo ich suszono.

W 1891 roku, po 27 latach od upadku powstania styczniowego, zostało przeprowadzone uwłaszczenie Kurpiów. Od tej pory poprawiła się nieco sytuacja ludzi. Chłopi stali się właścicielami ziemi, którą użytkowali na zasadzie płacenia czynszu.

Ludzie puszczy aby poprawić swój byt chwyтали się różnych zajęć dodatkowych. Wielu chłopów wykonywało we własnym zakresie na swoje i sąsiadów potrzeby prace stolarskie, ciesielskie i bednarskie.

Wyżej opisane wydarzenia wywarły również wpływ na stan zwierzyny w puszczy. Ostatniego żyjącego w Puszczy Kurpiowskiej niedźwiedzia zabito podobno w 1840 roku. Przetrwały jeszcze wilki, ale i je wytępiono na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX stulecia. Ostatniego wilka mającego w Puszczy swoje siedlisko zabito około 1870 roku. Od tej pory tylko w okresie sroższych zim pojawiały się wilki przechodząc z innych lasów.

Zwierzętami żyjącymi w Puszczy Kurpiowskiej w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku były sarny, lisy, borsuki, zające i inna zwierzyna drobna. Wycinanie drzew spowodowało także znaczne wyginięcie ptactwa. Razem z drzewami niszczyły się ptasie gniazda i chociaż liczni Kurpie, aby zatrzymać ptaki zakładali na rosnących wysokich

drzewach sztuczne gniazda zrobione z deseczek, ptaki jednak ich nie zasiedlały. Przez prawie 125 lat to jest od 1789 roku do 1913 roku nie tylko zmienił się wygląd lasów puszczańskich, ale i liczba ich mieszkańców; puszcza coraz bardziej pustoszała.

Wielki niepokój w wsiach kurpiowskich rozpoczął się w dniu wybuchu pierwszej wojny światowej, gdyż natychmiast wojska niemieckie naruszyły pas graniczny, ostrzeliwując pobliskie wsie puszczańskie. Sytuacja uległa jeszcze pogorszeniu, gdy w połowie sierpnia 1914 roku przez puszcę, od strony Ostrołęki w kierunku Prus Wschodnich maszerowały wojska rosyjskie. Wkrótce po poniesionej klęsce pod Tannenbergiem niedobitki tych wojsk cofały się, a właściwie przedzierały się przez puszcę bezładnie, w panice, w obawie pościgu.

Z młodych sosen robiono szałas i namioty oraz zawalano nimi doły. Niszczał też las nękany pożarami spowodowanymi ogniem pocisków armatnich i masowo rzucanymi przez żołnierzy niedopałkami papierosów. W lasach puszczańskich okupanci prowadzili gospodarke rabunkową. Wycinali drzewa niezależnie od wieku nawet 300 letnie. Bardzo dużo drewna wywozili do Prus, dużo sprzedawali kupcom i przedsiębiorcom, głównie Żydom. Wycinano wspaniałe sosny, które rosły tu na dużych przestrzeniach. Masowo pozyskiwano żywicę, wypalano węgiel drzewny. Las szybko rzedniał. Tereny lesiste przeznaczone do szybkiego wycięcia, oznaczano tak zwanymi liniami wyrębowymi, obejmującymi po kilkanaście tysięcy sosen.

11 listopada 1918 roku na terenie Puszczy Kurpiowskiej nastąpił kres niemieckiej okupacji. Po przegranej wojnie Niemcy musieli opuścić nasz kraj, a tym samym i lasy puszczańskie. Uciekali w panicznym lęku, rozbrajani przez Kurpiów, którzy to robili z dużą satysfakcją.

Lasy puszczańskie były tak zdewastowane, że puszcza właściwie już nie istniała. Przybliżone obliczenia wykazywały, że w okresie wojny i okupacji zniszczono ponad 25% lasów puszczy z drzewostanem

100-250 letnim. Ginęły drzewa, ginęła także zwierzyna, ptactwo, czyli wszystko to, co było naturalnym bogactwem puszczy. Po potężnych, niedostępnych borach, niegdyś pełnych wielkich dzikich zwierząt, pozostały zaledwie nikiłe ślady. Gdzieniegdzie zostały jeszcze obszary wysokich strzelistych sosen i świerków, a także rosły dęby, olszyna, brzoza oraz smukłe drzewa jałowcowe sprawiające wrażenie cyprysów. Resztki starej puszczy zachowały się jedynie miejscami.

We wrześniu 1939 roku Puszcza Kurpiowska położona blisko granicy z Prusami Wschodnimi szybko poznała grozę nowej wojny. Hitlerowskie lotnictwo „Luftwaffe” dokonało terrorystycznych bombardowań otwartych miast i wsi. Już 3 września przeważające siły niemieckie przerwały obronę polskiej armii „*Modlin*” w zachodniej części Puszczy Kurpiowskiej w rejonie Przasnysza i Kadzidła, a 6 września zdobyły po silnych walkach przyczółki na linii Narwi w rejonie Różana, co spowodowało dalsze cofanie się wojsk polskich.

W skutek prowadzonej przez hitlerowców planowej akcji niszczenia i grabieży oraz w skutek działań wojennych Kurpiowszczyzna poniosła ogromne straty. Tereny te zostały prawie zrównane z ziemią, gdyż po podboju Polski celem okupanta hitlerowskiego oprócz eksterminacji biologicznej ludności była także bezwzględna eksploatacja terenu. Na Kurpiach wyzyskowi podlegało przede wszystkim rolnictwo i leśnictwo.

Po odzyskaniu wolności Kurpie wracali na swoje dawne tereny. Zastawali oni przeważnie na miejscu swoich przedwojennych gospodarstw ruiny i zgliszcza. Wiele osób pozostało bez dachu nad głową i środków do życia. Puszcza nie dawała już ani schronienia, ani też nie mogła zapewnić żywności. Sama była tak wyniszczona i zdevastowana, że pozostały tylko małe obszary zadrzewione, w których nie było już zwierzyny płowej, ani większej ilości ptactwa. Wszystko zostało przez okupanta doszczętnie przetrzebione. Jednak Kurpie od razu wspólnymi siłami przystąpili do odbudowy tego, co zabrali hitle-

rowcy. Nadeszły dla nich ciężkie i bardzo pracowite lata odbudowy (Niedziałkowska, 1988).

Puszcza Kurpiowska jest obecnie obszarem leśnym zajmującym powierzchnię około 800km². Położona jest w północno wschodniej części Niziny Mazowieckiej, na sandrach w dorzeczu środkowych dopływów Narwi. Obszar puszczy położony jest obecnie na terenie nadleśnictw Myszyniec, Nowogród, Ostrołęka i Parciaki. Lasy w puszczy występują zwarciem na około 600 km².

Gatunkami panującymi na tym obszarze są drzewa iglaste zwłaszcza sosny z domieszką, świerka, brzozy, dębu i grabu. Natomiast wzdłuż cieków wodnych najczęściej spotykane są olchy. Siedliskowe typy lasu to bór suchy (Bs), bór świeży (Bśw), bór mieszany świeży (Bmśw) i olsy (Ol). Lasy są największym walorem tej krainy. Na kształtowanie środowiska przyrodniczego puszczy mają wpływ jeszcze inne elementy jak: położenie geograficzne, budowa i rzeźba terenu, klimat, sieć wodna, fauna, flora, rezerваты przyrody i pomniki przyrody. Ważną rolę odgrywają w puszczy rezerваты przyrody, gdyż są one realistycznym obrazem dawnych nieprzebytych borów i bagien.

Puszcza Kurpiowska leży w dorzeczu środkowej Narwi ograniczona na wschodzie rzeką Pisą, na południu Narwią, na zachodzie środkowym biegiem rzeki Orzyc, na południowym zachodzie przekracza dolny bieg Omulwi, a na północy graniczy z Puszcza Piską. Jest to teren Równiny Kurpiowskiej jednego z podregionów Niziny Mazowieckiej, rozległej kotliny na przedpołu moren czołowych Pojezierza Mazurskiego. Na części tak określonego terenu prowadzi gospodarkę leśną Nadleśnictwo Ostrołęka.

3 Miejsce i rola nadleśnictwa w przestrzeni przyrodniczo-leśnej regionu

Nadleśnictwo Ostrołęka położone jest na terenie województwa mazowieckiego. W granicach nadleśnictwa z wyróżnionych w ekologicznym systemie obszarów chronionych, występuje jedna forma ochrony przyrody - rezerwat. Rozmieszczenie rezerwatów na terenie dawnej Puszczy Kurpiowskiej przedstawiono na załączonej mapie.

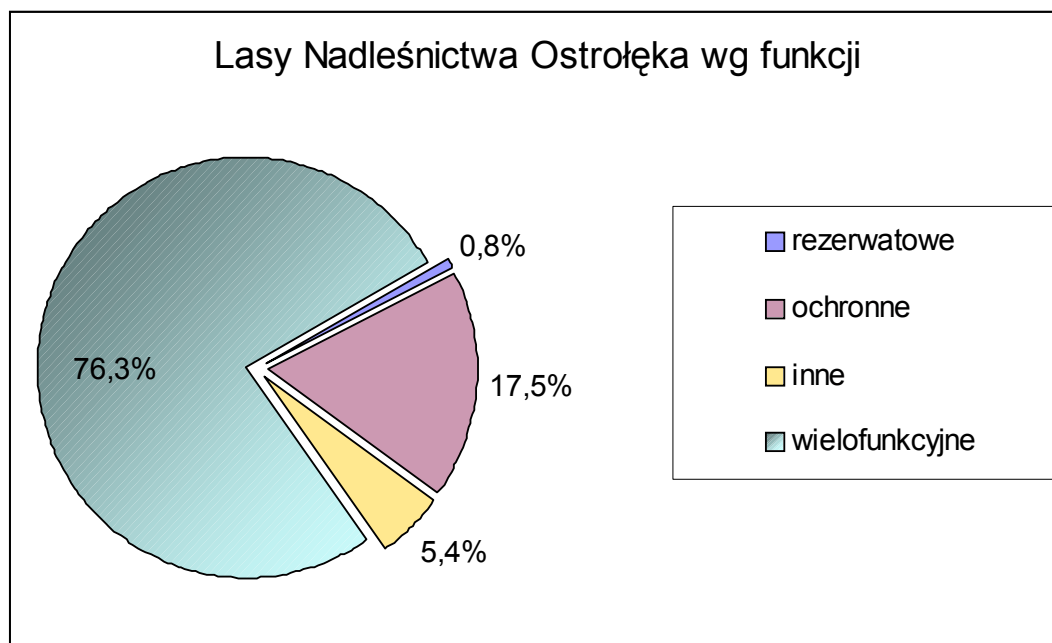
4 Struktura użytkowania ziemi

Zestawienie powierzchni nadleśnictwa wg grup i rodzajów użytków w rozbiciu na poszczególne gminy przedstawiono poniżej.

Tabela 1.

Zestawienie powierzchni według województw, gmin i obrębów leśnych (stan na 01.01.2000r)

Gmina	Lasy					Grunty nieleśne			
	gruntyzalesione i niezalesione			grunty związane z gosp. leśną	Razem				
	rezerwaty	ochronne	gospodarcze			grunty przeznaczo- ne do zalesienia	pozostałe	Razem	Ogółem
Obręb Ostrołęka									
Kadzidło	139.61	14.55	888.79	36.17	1079.12		10.33	10.33	1089.45
Lelis	0	1749.77	2866.58	128.55	4744.90	0	0	109.86	4854.76
Rzekuń	0	66.51	292.69	3.06	1006.26	3.6	71.18	74.85	1081.11
Goworowo	0	43.88	1719.81	33.48	179.17	0	75.06	75.06	182.23
Troszyn	0	0	25.6	0.08	25.75	0	3.89	3.89	29.64
Czerwin	0	0	560.97	8.83	569.80	0	11.16	11.16	580.96
M. Ostrołęka	0	0	0	0	0	0	1.01	1.01	1.01
Razem Obręb	139.61	2484.1	6354.51	244.17	9223.00	3.67	282.49	286.16	9506.16
Obręb Seborgi									
Baranowo	0	0	963.99	31.11	995.10	0	40.76	40.76	1035.86
Krasnosielc	0	0	446.22	6.11	452.33	0	35.9	35.97	488.30
Sypniewo	0	0	1438.49	38.17	1476.66	0	25.29	25.29	1501.95
Olszewo Borki	0	465.73	3451.6	88.1	4005.57	1.94	101.03	102.97	4108.54
Młynarze	0	0	206.01	1.58	207.59	0	4.49	4.79	212.38
Razem Obręb	0	465.73	6506.38	165.14	7137.25	1.94	207.84	209.78	7347.03
Ogółem N-ctwo	139.61	2950.44	12860.89	409.31	16360.25	5.61	490.33	495.94	16856.19

Lasy objęte szczególnymi formami ochrony stanowią niespełna 19% powierzchni leśnej nadleśnictwa, w tym lasy rezerwatowe 0,8%, ochronne niespełna 18%. Planuje się zwiększenie udziału lasów ochronnych do 21,8% powierzchni leśnej.

II SZCZEGÓLNE FORMY OCHRONY PRZYRODY

Na terenach leśnych własności Skarbu Państwa zarządzanych przez nadleśnictwo funkcjonuje system ochrony przyrody i kształtowania środowiska naturalnego obowiązujący w Lasach Państwowych. Założenia tego systemu wynikają z oczekiwań społecznych i możliwości gospodarczych kraju w urzeczywistnianiu zadań ochrony przyrody, racjonalnego kształtowania środowiska przyrodniczego i przyjętej strategii zrównoważonego rozwoju. System realizowany jest poprzez:

- szczególne formy ochrony przyrody (rezerwaty przyrody, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa zagrożonych i rzadkich gatunków)
- lasy ochronne ogólnego przeznaczenia (wodochronne, glebochronne, stanowiące cenne fragmenty rodzimej przyrody, w tym rezerwaty leśne)
- lasy ochronne specjalnego przeznaczenia (las w strefach uszkodzeń przemysłowych, na stałych powierzchniach badawczych i doświadczalnych, drzewostany nasienne wyłączone, w granicach administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców i leżące w odległości do 10km od tych granic)
- lasy wielofunkcyjne (gospodarcze)

Lasy ochronne wg poszczególnych rodzajów ochronności zostały uznane decyzją Ministra Środowiska z dnia 20.12.2001r. Podział lasów wg kategorii ochronności przedstawiono w tabeli wg stanu na dzień 01.01.2002r.

Tabela 2.**Podział lasów według grup i funkcji lasów stan na 01.01.2002r.**

Grupa funkcji lasów	Obręb Seborki	Obręb Ostrołęka	Nadleśnictwo
I Rezerwaty	-	139,61	139,61
II. Lasy ochronne	769,89	3002,46	3772,35
w tym			
- wodochronne	55,13	241,96	297,09
- glebochronne		219,47	219,47
- doświadczalne		2,82	2,82
- masowego wypoczynku			
- nasienne wyl.	10,07	14,55	24,62
- wokół miast	704,69	2523,66	3228,35

Rangę jaką przywiązuje się do zagadnień ochrony przyrody w lasach gospodarczych odzwierciedla ogólnopolska waloryzacja lasów oraz obowiązek sporządzania programów ochrony przyrody dla nadleśnictw. Celem tych ostatnich jest zobrazowanie bogactwa przyrodniczego, przedstawienie walorów przyrodniczych, ocena podstawowych zagrożeń i wskazanie kierunków ich przeciwdziałania.

W Nadleśnictwie Ostrołęka na gruntach Skarbu Państwa z ww. szczególnych form ochrony przyrody występują: rezerwaty (1), pomniki przyrody (4), gatunki chronione i rzadkie, wyłączone drzewostany nasienne, powierzchnie badawcze i doświadczalne.

Tabela 3.**Podział lasów według grup i funkcji lasów stan na 01.01.1992r.**

Grupa funkcji lasów	Obręb Seborki	Obręb Ostrołęka	Nadleśnictwo
I Rezerwaty	0	139,61	139,61
II. Lasy ochronne	465,73	2484,71	2950,44
w tym			
- wodochronne	0	43,88	43,88
- glebochronne	0	5,43	5,43
- doświadczalne	0	2,82	2,82
- masowego wypoczynku	6,59	0	6,59
- nasienne wyl.	10,07	14,55	24,62
- wokół miast	449,07	2418,03	2867,10
III. Lasy wielofunkcyjne	6506,38	6354,51	12860,89
IV. Razem	374,92	530,33	905,25
grunty zw. z gospodarką leśną	165,14	244,17	409,31
pow. nieleśna	209,78	286,16	495,94
V. Pow. ogółem	7347,03	9509,16	16856,19

Porównanie elementów taksacyjnych drzewostanów wg funkcji lasu przedstawiono tabelarycznie:

Tabela 4.**Porównanie wybranych cech drzewostanów w ramach grup funkcji lasu.**

obręb NADLEŚNICTWO	Rezerwaty grupa funkcji	przeciętny wiek (lat)	przeciętny zapas (m ³ /ha)	średni przyrost (m ³ /ha)	Udział gatunków liściastych (%)	Udział gatunków iglastych (%)
1	2	3	4	5	6	7
obręb OSTROŁĘKA	lasy ogólnego przeznaczenia	44	184	6,6	34	66
	lasy specjalnego przeznaczenia	111	243	3,0		100
	pozostałe lasy ochronne	59	222	6,1	3	97
	lasy gospodarcze	48	185	6,6	9	91

obręb NADLEŚNICTWO	Rezerwyty grupa funkcji	przeciętny wiek (lat)	przeciętny zapas (m³/ha)	średni przyrost (m³/ha)	Udział gatunków liściastych (%)	Udział gatunków iglastych (%)
1	2	3	4	5	6	7
obręb SEBORKI	las ogólnego przeznaczenia	46	197	6,6	71	29
	las specjalnego przeznaczenia	160	272	1,8		100
	pozostałe lasy ochronne	49	187	6,8	1	99
	las gospodarcze	52	186	6,2	2	98
NADLEŚNICTWO OSTROŁĘKA	las ogólnego przeznaczenia	44	185	6,6	38	62
	las specjalnego przeznaczenia	129	254	2,6		100
	pozostałe lasy ochronne	57	215	6,2	3	97
	las gospodarcze	50	186	6,4	5	95

1 Parki narodowe

Na terenie opisywanego nadleśnictwa nie ma obecnie i nie jest projektowana ta najwyższa forma ochrony przyrody.

2 Rezerwyty przyrody

Rezerwyty przyrody chronią obszary pierwotne lub naturalne, szczególnie cenne pod względem przyrodniczym, naukowym lub kulturowym. W zależności od rodzaju obiektu chronionego rezerwyty dzieli się na faunistyczne, krajobrazowe, leśne, torfowiskowe, florystyczne, wodne, przyrody nieożywionej, stepowe i słonoroślowe. Na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka znajduje się jeden rezerwat.

Tabela 5.

Rezerwyty Przyrody na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka

Lp	Nazwa rezerwatu	Rok utworzenia	Pow. w (ha)	Cel ochrony	Podstawa prawna
1.	Olsy Płoszyckie	1997	140.86	<i>Ochrona dobrze zachowanego kompleksu olsów wykazującego wysokie walory florystyczne i fitosocjologiczne</i>	Zarządzenie MOŚZNiL z dnia 25 sierpnia 1997r

Jedynym rezerwatem leżącym na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka jest rezerwat o nazwie „Olsy Płoszyckie” utworzony 25 lipca 1997r.

Rezerwat ten położony jest w północno-wschodniej części Niziny Północnomazowieckiej, w granicach mezoregionu Równina Kurpiowska. Teren ten w podziale geobotanicznym Polski należy do krainy Mazursko-Kurpiowskiej i położony jest w południowej części Okręgu Kurpiowsko-Piskiego. Celem utworzenia rezerwatu jest ochrona dobrze zachowanego kompleksu olsów położonych w dolinie rzeki Rozogi, wykazującego wysokie walory faunistyczne, fitosocjologiczne i florystyczne.

Całkowita powierzchnia rezerwatu wynosi 140,86 ha. Zdecydowaną większość zajmują lasy 140,53 ha. W skład gruntów leśnych wchodzi powierzchnia leśna zalesiona 138,00 ha, związana z gospodarką leśną 2,53 ha i nieleśna 0,33 ha. Rezerwat położony jest na terenie płaskim położonym na wysokości około 105m n.p.m. w części północnej i około 102 m n.p.m. w części południowej. Jest on odwadniany systemem rowów melioracyjnych prowadzonych wzdłuż linii oddziałowych. Spływ wody następuje w kierunku południowo-zachodnim. Od strony zachodniej wzdłuż krawędzi lasu biegnie rów opaskowy. Rowy melioracyjne są silnie zarośnięte i wypłycone, co utrudnia odpływ wody, sprzyja to zachowaniu większej wilgotności olsów. Woda stojąca występująca w okresie wiosny najdłużej utrzymuje się w części północnej. Natomiast części południowe są bardziej przesuszone. Niemal na całej powierzchni rezerwatu występują gleby torfowe, czarne ziemie o średniej miąższości na piaskach zwięzłych. W częściach wschodniej i południowej, bardziej przesuszonych, na pewnych fragmentach występują gleby murszowo mineralne. Jedynie na powierzchni 2, 42ha występuje gleba bielkowa. W rezerwacie tym występuje sześć zbiorowisk roślinnych. Dwa pierwsze zbiorowiska mają kolejno charakter szuwarowy i łąkowy pozostałe leśny.

- 1) Szuwar wielkoturzycowy
- 2) Zespół sitowia leśnego
- 3) Ols porzeczkowy
- 4) Zbiorowisko zastępcze olsu - olszyna pokrzywowa

5) Zbiorowisko zastępcze olsu - olszyna malinowa

6) Zespół łąg olszowo-jesionowy

W 1998r. ze środków Nadleśnictwa Ostrołęka i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska powstała w bezpośrednim sąsiedztwie rezerwatu, leśna ścieżka dydaktyczna. Celem powstania ścieżki było przedstawienie w poglądowy sposób roślin i zwierząt występujących na terenie rezerwatu oraz wybranych zagadnień związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej. Cała ścieżka ma długość ok. 4 km. Na tej trasie ustawiono tematyczne plansze:

OPIS REZERWATU

SZKÓŁKA LEŚNA

EKOLOGICZNA ROLA LASU

DARY LASU

WYŁĄCZONY DRZEWOSTAN NASIENNY

PAS PRZECIWPOŻAROWY

OGIEŃ – PRZEKLEŃSTWO DLA LASÓW

REMIZA LEŚNA

UPRAWY POCHODNE

PLAN SYTUACYJNY REZERWATU I ŚCIEŻKI

OLSZA CZARNA

WAWRZYNEK WILCZĘLYKO

BÓBR

ORLIK KRZYKLIWY

3 Parki krajobrazowe

Ta forma przyrody nie występuje na terenie nadleśnictwa

4 Obszary chronionego krajobrazu

Ta forma przyrody nie występuje na terenie nadleśnictwa

5 Pomniki przyrody istniejące

Na gruntach zarządzanych przez nadleśnictwo i stanowiących własność Skarbu Państwa znajdują się następujące pomniki przyrody:

- "ALTANA" grupa 16 sztuk lip drobnolistnych zrosniętych pniami o wysokości od 19 do 29m i średnicy od 125cm do 258cm położona w obrębie Ostrołęka, leśnictwo Borawe, oddz. 237a,
pomnik ustanowiony 05.06.1973r. przez PWRN w Warszawie aktem sygn. Rlop-831/101/73 pokrój drzew sprzyja niekorzystnemu oddziaływaniu wiatru i śniegu -
- Modrzew polski o obwodzie 237cm i wysokości 24m, położony w obrębie Ostrołęka, leśnictwo Borawe, oddz. 237a,
pomnik ustanowiony 05.06.1973r. przez PWRN w Warszawie aktem sygn. Rlop-831/100/73,
pomnik w dobrym stanie, brak istotnych zagrożeń,
- Brzoza brodawkowata o obwodzie 230cm i wysokości ok. 13m, w wieku 100lat, położona w obrębie Ostrołęka, leśnictwo Łodziska, oddz. 211f,
pomnik ustanowiony 03.03.1975r. przez Wojewodę Warszawskiego aktem sygn. RLS.X-831/36/75,
drzewo z częściowo obumarłymi konarami,
brak istotnych zagrożeń,
- Dąb szypułkowy o obwodzie 348cm i wysokości ok. 21m, położony w obrębie Seborki, leśnictwo Przystań, oddz. 49f,
pomnik ustanowiony 17.07.1972r. przez PWRN w Warszawie aktem sygn. Rlsp-831/22/72,
drzewo w dobrym stanie zdrowotnym, bez zagrożeń

Na terenie administracyjnym nadleśnictwa znajduje się o wiele więcej pomników, w tym drzew pomnikowych.

Wykaz wszystkich pomników przyrody znajdujących się na terenie administracyjnym nadleśnictwa przedstawiono w załączonej tabeli.

Zestawienie ich ilości wg gatunków i gmin przedstawiono poniżej

Tabela 6.

Zestawienie pomników przyrody w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa wg stanu na 01.10.2000r.

Gatunek drzewa pomnikowego	Gmina						Łącznie
	Czerwin	Goworowo	Lelis	Olszewo-Borki	miasto Ostrołęka	Rzekuń	
Brzoza brodawkowata			1				1
Dąb szypułkowy		5	1	6	3	53	68
Jałowiec posp.			12				12
Jesion wyniosły	2	1			1		4
Kasztanowiec zwyczaj.						1	1
Lipa drobnolistna	2	3	1	1		17	24
Modrzew europejski						2	2
Olsza czarna	1						1
Sosna posp.			1				1
Topola biała							0
Wiąz górski	1						1
Wiąz szypułkowy				1			1
Razem	6	9	16	8	4	73	116

We wrześniu 2000r. w wyniku przeglądu dokonywanego we współdziałaniu z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w Warszawie wytypowano do objęcia ochroną drzewa znajdujące się na gruntach innej własności, w obszarze administrowanym przez nadleśnictwo.

Na gruntach Skarbu Państwa występują dwa drzewa o wymiarach pozwalających uznać je za pomniki przyrody:

Tabela 7.

Drzewa na gruntach Skarbu Państwa kwalifikujące się do uznania za pomniki przyrody.

lp	oddz. pododdz.	gmina, leśnictwo	gatunek	wiek	obwód [cm]	wyso-kość [m]	stan zdrowotny	zagrożenia	uwagi
Obwód SEBORKI									
1	288a	gm. Czerwin l-ctwo Czerwin	czereśnia ptasia	45	164	22,5	dobry, zdrowa	brak	<i>w drzewostanie o pow. 18,17 ha siedl. LMśw</i>
2	290d	gm. Czerwin l-ctwo Czerwin	czereśnia ptasia	45	171	22,0	dobry, zdrowa	brak	<i>w drzewostanie o pow. 1,33 ha siedl. Lśw</i>

Również na gruntach nie stanowiących własności Skarbu Państwa występują drzewa o parametrach kwalifikujących je do uznania je za pomniki przyrody:

Tabela 8.

Drzewa na gruntach nie stanowiących własności Skarbu Państwa kwalifikujące się do uznania za pomniki przyrody.

lp	LOKALIZACJA		opis gatunek drzewa,	obwód	wysokość	zagrożenia
	gmina	teren nadzorowany przez leśnictwo: miejscowość lokalizacja				
1	m. Ostrołęka l-ctwo Rzekuń Ostrołęka ul. 11 Listopada 4		dąb szypułkowy	248	20,5	drzewo zdrowe, bez zagrożeń
2	m. Ostrołęka l-ctwo Rzekuń Ostrołęka róg ul. 11 Listopada i ul. Starosty Kosa, przy bu- dynku PKO S.A.		dąb szypułkowy	240	16,0	drzewo zdrowe, bez zagrożeń
3	Rzekuń l-ctwo Rzekuń Susk Stary park wiejski		wiąz górski (brzost) rozwidlony na wys, ok. 4,5m	288	27,5	przy szyi korzenio- wej płat próchnicy, bez zagrożeń

lp	LOKALIZACJA		opis gatunek drzewa,	obwód	wysokość	zagrożenia
	gmina	teren nadzorowany przez leśnictwo: miejscowość lokalizacja				
4	Rzekuń	l-ctwo Rzekuń Susk Stary park wiejski	wiąz górski (brzost)	290	22,0	drzewo zdrowe, bez zagrożeń

6 Użytki ekologiczne

Ta forma ochrony przyrody nie występuje na terenie nadleśnictwa

7 Gatunki chronione i rzadkie

Na terenie działania nadleśnictwa Ostrołęka występuje wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. pełna ich lista nie jest znana do końca. Niektóre z gatunków wpisanych do *Czerwonej Księgi Roślin* i do *Czerwonej Księgi Ginących Kręgowców* jako gatunki zagrożone wyginięciem występują na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka.

Do cennych zwierząt spotykanych na tym terenie należą m.in.:

orlik krzykliwy -	<i>Aquila pomorina</i> ,
bocian czarny -	<i>Ciconia nigra</i> ,
bóbr -	<i>Castor fiber</i> ,
wydra -	<i>Lutra lutra</i>
kraska -	<i>Coracias garrulus</i>

Listę roślin i zwierząt opracowano w oparciu o inwentaryzację urzędzeniową, spostrzeżenia terenowe pracowników nadleśnictwa oraz mazowieckiego Towarzystwa Ochrony Fauny

OBJĘTE OCHRONĄ CZĘŚCIOWĄ.

Rośliny

Porosty

płucnica islandzka

Cetraria islandica

Krzewy i krzewinki

bagno zwyczajne

Ledum palustre

kalina koralowa

Viburnum opulus

kruszyna pospolita

Frangula alnus

porzeczka czarna

Ribes nigrum

centuria pospolita

Centaurium umbellatum

Rośliny zielne

kocanki piaskowe

Helichrysum arenarium

konwalia majowa

Convallaria maialis

pierwiosnka lekarska

Primula officinalis

turówka leśna

Hierochloe australis

kopytnik pospolity

Asarum europeum

Grzyby

wszystkie występujące podlegają ochronie co najmniej częściowej

Ptaki.

sroka,

Pica pica

wrona,

Corvus corone

Ssaki.

bóbr europejski,

Castor viber

OBJĘTE OCHRONĄ ŚCISŁĄ.

Rośliny

Drzewa

jarząb szwedzki,

Sorbus intermedia

jarząb brekinia

Sorbus terminalis

Krzewy i krzewinki

wawrzynek wilczelyko,

Daphne mezereum

rokitnik zwyczajny

Hippophae rhamnoides

mącznica lekarska

Arctostaphylos uva-ursi

Rośliny zielne

widłakowate,

Lycopodiaceae

tojady,

Aconitum

rojniki,

Sempervivum

parzydło leśne,

Aruncus silvestris

pokrzyk wilcza jagoda,

Atropa belladonna

paprotka zwyczajna

Polypodium vulgare

storczykowate

Orchidiaceae

pomocnik baldaszkowy

Himaphila umbellata

Grzyby

smardzowate,

Morchellaceae

sromotnikowate

Phallaceae

Porosty

brodaczkowate,

Usnaceae

chrobotki - *wszystkie*

Cladina

Owady.

biegacze,
tęczniki,
trzmiele

Carabus
Calosoma
Bombus

Płazy.

ropucha szara,
rzekotka drzewna,
traszki,
żaby
 trawna,
 żaby moczarowa,
 żaby wodna,

Bufo bufo
Hyla arborea
Triturus

Rana temporaria
Rana arvalis
Rana esculenta

Gady.

jaszczurki,

Lacerta

Ptaki.

dzięcioł czarny,
gawron,
gołąb siniak,
jastrzębie,
kraska
kruk,
kukułka,
orlik krzykliwy,
sowy,
żuraw,

Dryocopos martius
Corvus frugilegus
Columba oenas
Accipiter gentilis
Coracias garrulus
Corvus corax
Cuculus canorus
Aquila pomorina
Asio
Grus grus

Ssaki.

jeż wschodni,
kret,
nietoperze,
wiewiórka,
ryjówki,
wydra,
łasica.

Erinaceus concolor
Talpa europaea
Chiroptera
Sciurus vulgaris
Soricidae
Lutra lutra
Mustela nivalis

III WALORY

PRZYRODNICZO-LEŚNE

Równina Kurpiowska, na której znajduje się rejon puszczy należy do Dzielnicy Wschodniej czyli Podlaskiej leżącej na jej północno-zachodnim krańcu i sąsiaduje z Dzielnicą Środkową oraz Mazurską. Dzielnica ta wykazuje pod względem warunków klimatycznych wiele cech przejściowych między strefą oddziaływania wpływów oceanicznych od zachodu i kontynentalnych od wschodu. Klimat tego obszaru cechuje wybitna zmienność w każdej porze roku. Uwidacznia się to jaskrawo zarówno na przestrzeni wielu lat, jak i w zmianie kompleksów pogodowych z dnia na dzień.

Liczba dni mroźnych z temperaturą maksymalną nie przekraczającą 0°C wynosi rocznie 50-60. Natomiast liczba dni z przymrozkami to jest temperaturą minimalną spadającą poniżej 0°C wynosi od 110-138. Czas trwania pokrywy śnieżnej wynosi od 80-87 dni. Zima na tym terenie trwa od 90 do 100 dni. Lato natomiast trwa około 80 do 90 dni. Sama Puszcza Kurpiowska charakteryzuje się mało korzystnymi warunkami nasłonecznienia z często występującymi mgłami porannymi i możliwością zachmurzenia podczas niskich pozycji słońca nad horyzontem. Na stosunki termiczne wpływa pojemność cieplna gruntów wilgotnych. Wilgotność względna powietrza jest tu stosunkowo duża. Tereny te nie są dostatecznie przewietrzane z powodu dużego zadrzewienia co jeszcze bardziej zwiększa możliwość powstawania gęsto rozciągających się mgieł. Średnio w roku obszar Puszczy Kurpiowskiej otrzymuje opady w wysokości 541-560 mm. Najbardziej zadeszczone miesiące to lipiec i sierpień, najmniej marzec. W półroczu zimowym związana z opadami pokrywa śnieżna spoczywa znacznie

dłużej na Kurpiowszczyźnie niż na Mazowszu i wynosi około 90 dni. Natomiast średnia roczna temperatura powietrza rejonu Puszczy wynosi 7,2°C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec ze średnią 17,7°C, najchłodniejszym zaś styczeń ze średnią -4,2°C. Ostatnie przymrozki wiosenne na tym obszarze zdarzają się średnio około 5 maja. Natomiast pierwsze przymrozki jesienne występują już średnio 12 października.

Długość okresu wegetacyjnego - liczba dni z temperaturą średnią dobową powyżej 5°C wynosi tutaj od 200-210 dni. Wilgotność względna powietrza wyrażona w [%] ma wyraźny sezonowy przebieg, podobnie jak temperatura. Najwyższe wartości występują w okresie zimowym powyżej 80 %, najniższe zaś w maju lub czerwcu od 60% do 70%.

Najmniejsze średnie prędkości wiatrów występują w sierpniu lub lipcu i wynoszą od 1,9 do 3,9m/sek. Miesiącem występowania największych średnich prędkości wiatrów jest przeważnie luty. Wieją tu wiatry z siłą od 2,4-6,0 m/sek (Chłudziński, Żmudziński 1966).

1 Gleby

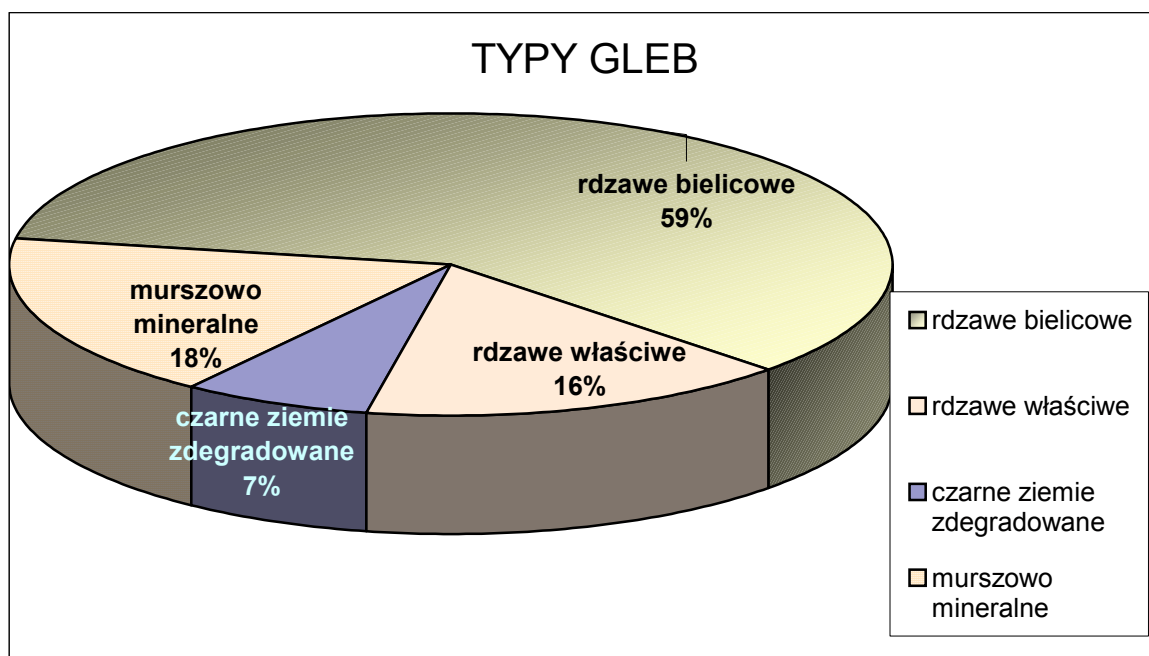
Nadleśnictwo Ostrołęka położone jest na rozległych sandrach, czyli piaskach pochodzące z wód tającego czoła lądolodu, spod których tylko z rzadka sterczą niewielkie pagórki nieco wyższych, starszych utworów moreny czołowej.

W południowo-zachodniej części obszaru zaznacza się większy obszar wysoczyzny podciętej doliną Narwi. Rejon ten to teren wznoszący się na północy do 120m n.p.m. opadający ku dolinie Narwi, płynącej tu na poziomie około 80 metrów. Monotonie krajobrazu urozmaicają wydmy. Rozłożyły się one szeregami na niskich działach wodnych rozdzielających liczne, choć niewielkie rzeki, płynące na ogół równolegle w płaskich zabagnionych dolinach (Chłudziński, Żmudziński, 1966).

Tabela 9.

Udział procentowy poszczególnych typów gleb.

Lp.	Typ gleby	Powierzchnia w (%)
1	rdzawe bielcowe	59.56
2	rdzawe właściwe	15.79
3	czarne ziemie zdegradowane	6.88
4	murszowo mineralne	17.77
Ogółem		100.00

2 Wody

Rejon nadleśnictwa posiada bogatą sieć hydrograficzną. Główną arterią wodną jest tu Narew. Wkracza ona na teren puszczański pod Nowogrodem i płynąc na południowy zachód stanowi południowo-wschodnią granicę puszczy. Narew to rzeka niżowa z licznymi, nieraz ostrymi, malowniczymi zakolami i nurtem często przerzucającym się z jednej strony koryta na drugą.

Począwszy od Nowogrodu i Ostrołęki lewy brzeg rzeki dotychczas, podobnie jak i prawy, niemal całkowicie niski staje się wyższy. Bieg rzeki jest przeważnie leniwy. Spadek wynosi od 6 do 16 cm na jeden kilometr. Szerokość rzeki dochodzi do 90 i więcej metrów, a głębokość do 5 metrów. Piękne wody Narwi odznaczają się przezroczystością z sinawym zabarwieniem. Błękitna Narew nazywana bywa też królową wszystkich rzek mazowieckich.

Średnie przepływy na Narwi przy jej ujściu wynoszą : średni niski $90\text{m}^3/\text{s}$, średni $280\text{m}^3/\text{s}$, średni wysoki $1250\text{m}^3/\text{s}$. Jest rzeką nieregulowaną . Ważniejszymi dopływami Narwi na terenie Puszczy są: Omulew i Rozoga biorące swój początek z jezior mazurskich. Rzeki te płynące dość spokojnie na znacznych przestrzeniach, odznaczają się wartkim nurtem w swoich ujściach. W środkowych i górnych biegach brzegi tych rzek są na ogół bardzo niskie, zaś w dolnych dzięki sile erozji przeważnie wysokie. Same rzeki płyną bardzo krętymi korytami (Chludziński, Żmudziński 1996).

Teren nadleśnictwa leży w Mazowieckim Regionie Hydrologicznym z użytkowymi porowymi poziomami wodonośnymi w piaskach trzeciorzędowych. Zbiorniki wód podziemnych znajdują się natomiast w utworach z czwartorzędu.

W 2001 roku ze środków Funduszu Leśnego wykonano na terenie obrębu Seborgi, Leśnictwo Przysań, oddz 275c zbiornik małej retencji o powierzchni lustra wody $0,71\text{ha}$. Nadleśnictwo posiada opracowany projekt zbiornika małej retencji zlokalizowanego na terenie leśnictwa Goworowo, oddz. 337d,c. W projekcie opisano zbiornik o parametrach pow. lustra $1,09\text{ha}$.

Z uwagi na istniejącą dokumentację techniczną (pracowaną wg stanu na 1996 rok) należałoby podjąć się realizacji tej inwestycji, po zapewnieniu środków finansowych, w pierwszej kolejności.

3 Roślinność

Wykaz gatunków stwierdzonych roślin naczyniowych.

1 berberys pospolity	<i>Berberis vulgaris</i>
2 bez czarny	<i>Sambucus nigra</i>
3 bniec biały	<i>Silene alba</i> (Miller) E.H.L.Krause
4 bodziszek cuchnący	<i>Geranium robertianum</i> L.
5 borówka brusznica	<i>Vaccinium vitis-idea</i>
6 borówka czarna	<i>Vaccinium myrtillus</i> L.
7 brodownik jesienny	<i>Leontodon autumnolis</i> L.
8 brzoza brodawkowata	<i>Betula pendula</i> Roth
9 brzoza omszona	<i>Betula pubescens</i> Ehrh.
10 buk zwyczajny	<i>Fagus silvatica</i>
11 chaber łąkowy	<i>Centaurea jacea</i> L.
12 chmiel zwyczajny	<i>Humulus lupulus</i> L.
13 czartawa drobna	<i>Circaea alpina</i> L.
14 czartawa pospolita	<i>Circaea lutetiana</i> L.
15 czeremcha amerykańska	<i>Prunus serotina</i>
16 czeremcha zwyczajna	<i>Prunus padus</i> L.
17 czermień błotna	<i>Calla palustris</i> L.
18 czworolist pospolity	<i>Paris quadrifolia</i> L.
19 czyściec błotny	<i>Stachys palustris</i> L.
20 dąb bezszypułkowy	<i>Quercus petraea</i>
21 dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>
22 dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>
23 dereń rozłogowy	<i>Cornus stolonifera</i>
24 drzeczka średnia	<i>Briza media</i> L.
25 dzięgiel leśny	<i>Angelica sylvestris</i> (L.) Hoffm.
26 dzwonek rozpierzchły	<i>Campanula patula</i> subsp. <i>patula</i>
27 fiołek błotny	<i>Viola palustris</i> L.
28 fiołek Rivina	<i>Viola riviniana</i> Reinchenb.
29 firletka poszarpana	<i>Lychnis flos cuculi</i> L.
30 gajowiec żółty	<i>Lamium galeobdolon</i> (L.) Ehrend.

31 glistnik jaskółcze ziele	<i>Chelidonium majus L.</i>
32 głóg dwuszyjkowy	<i>Crataegus oxycantha</i>
33 głóg jednoszyjkowy	<i>Crataegus monogyna</i>
34 gorysz błotny	<i>Peucedanum palustre (L.) Moench</i>
35 grab zwyczajny	<i>Carpinus betulus (L.)</i>
36 groszek błotny	<i>Lathyrus palustris L.</i>
37 gwiazdnica bagienna	<i>Stellaria alsine Grimm</i>
38 gwiazdnica błotna	<i>Stellaria palustris Retz.</i>
39 gwiazdnica gajowa	<i>Stellaria nemorum L.</i>
40 gwiazdnica pospolita	<i>Stellaria media (L.) Vill</i>
41 gwiazdnica wielkokwiatowa	<i>Stellaria holostea L.</i>
42 jałowiec pospolity	<i>Juniperus communis (L.)</i>
43 jarząb brekinia	<i>Sorbus terminalis</i>
44 jarząb pospolity	<i>Sorbus aucuparia L.</i>
45 jarząb szwedzki	<i>Sorbus intermedia</i>
46 jaskier ostry	<i>Ranunculus acris L.</i>
47 jaskier płomiennik	<i>Ranunculus flammula L.</i>
48 jaskier rozłogowy	<i>Ranunculus repens L.</i>
49 jaskier różnolistny	<i>Ranunculus auricomus L.</i>
50 jaskier wielki	<i>Ranunculus lingua L.</i>
51 jastrzębiec baldaszkowaty	<i>Hieracium umbellatum L.</i>
52 jemiola pospolita	<i>Viscum album subsp. album</i>
53 jesion pensylwański	<i>Fraxinus pensylvanica</i>
54 jesion wyniosły	<i>Fraxinus excelsior L.</i>
55 kalina koralowa	<i>Viburnum opulus L.</i>
56 karagana syberyjska	<i>Caragana arborescens</i>
57 karbieniec pospolity	<i>Lycopus europaeus L.</i>
58 karmnik kolankowy	<i>Sagina nodosa (L.) Fenzi</i>
59 kasztanowiec biały	<i>Aesculus hippocastanum</i>
60 klon jawor	<i>Acer pseudoplatanus</i>
61 klon jesionolistny	<i>Acer negundo</i>
62 klon pospolity	<i>Acer platanoides</i>

63 kłosówka miękka	<i>Holcus mollis</i> L.
64 kłosówka wełnista	<i>Holcus lanatus</i> L.
65 kniec błotna	<i>Caltha palustris</i> L.
66 kokoryczka wielokwiatowa	<i>Polygonatum multiflorum</i> (L.) All.
67 konieczyna biała	<i>Trifolium repens</i> L.
68 konwalia majowa	<i>Convallaria majalis</i> L.
69 konwalijka dwulistna	<i>Majanthemum bifolium</i> (L.) F. W. Schmidt
70 kosaciec żółty	<i>Iris pseudacorus</i> L.
71 kosmatka licznokwiatowa	<i>Luzula multiflora</i> (Retz.) Lej.
72 kosmatka owłosiona	<i>Luzula pilosa</i> (L.) Willd.
73 kostrzewa czerwona	<i>Festuca rubra</i> L.
74 kostrzewa olbrzymia	<i>Festuca gigantea</i> (L.) Vill
75 kościenica wodna	<i>Myosoton aquaticum</i> (L.) Moench
76 kozłek lekarski	<i>Valeriana officinalis</i> L.
77 kropidło wodne	<i>Oenanthe aquatica</i> (L.) Poir et in Lam.
78 kruszyna pospolita	<i>Frangula alnus</i> Miller
79 krwawnica pospolita	<i>Lythrum salicaria</i> L.
80 krwawnik pospolity	<i>Achillea millefolium</i> L.
81 kuklik zwisły	<i>Geum rivale</i> L.
82 kulkik pospolity	<i>Geum urbanum</i> L.
83 kupkówka Aschersona	<i>Dactylis glomerata</i> sub. <i>aschersoniana</i>
84 kupkówka pospolita	<i>Dactylis glomerata</i> L.
85 leszczyna	<i>Coryllus avellana</i> L.
86 lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>
87 lipa szerokolistna	<i>Tilia platyphyllos</i>
88 lucerna nerkowata	<i>Medicago lupulina</i> L.
89 łoczyga pospolita	<i>Lapsana communis</i> L. subsp. <i>communis</i>
90 malina kamionka	<i>Rubus saxatilis</i> L.
91 malina właściwa	<i>Rubus idaeus</i> L.
92 manna jadalna	<i>Glyceria fluitans</i> (L.) R. Br
93 manna mielec	<i>Glyceria maxina</i> (Martmor) Holmberg
94 marek szerokolistny	<i>Sium latifolium</i> L.

95 mietlica rozłogowa	<i>Agrostis stolonifera</i> L.
96 mięta polna	<i>Mentha arvensis</i> L.
97 miodunka ćma	<i>Pulmonaria obscura</i> Dumont.
98 mniszek lekarski	<i>Taraxacum officinale</i> Web.
99 modrzew europejski	<i>Larix europaea</i>
100 mozga trzcinowata	<i>Phalaris arundinacea</i> L.
101 możylinek trójnerwowy	<i>Moehringia trinervia</i> (L) Clajn
102 narecznica błotna	<i>Thelypteris palustris</i> Schot
103 narecznica krótkoostna	<i>Dryopteris carthusiana</i> (Vill.)H.P.Fuchs
104 narecznica samcza	<i>Dryopteris cristata</i> (L) A. Gray
105 niecierpek pospolity	<i>Impatiens noli tangere</i> L.
106 niezapominajka błotna	<i>Myosotis scorpioides</i> L.
107 okrzężnica bagienna	<i>Hottonia palustris</i> L.
108 olsza czarna	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaerther
109 olsza szara	<i>Alnus incana</i>
110 olszewnik kminkolistny	<i>Selinum carvifolia</i> (L.)L.
111 omam łąkowy	<i>Inula britannica</i> L.
112 orlica pospolita	<i>Pteridium aquilinum</i> (L) Kuhn
113 ostrożeń błotny	<i>Cirsium palustre</i> (L.) Scop.
114 ostrożeń polny	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop.
115 ostrożeń warzywny	<i>Cirsium oleraceum</i> (L.) Scop.
116 pałka szerokolistna	<i>Typha latifolia</i> L.
117 paprotka zwyczajna	<i>Polypodium vulgare</i>
118 perlówka zwisła	<i>Melica uniflora</i> Retz.
119 perz właściwy	<i>Elymus repens</i> (L.) Gould
120 pępawa błotna	<i>Crepis paludosa</i> (L.) Moench
121 pięciornik gęsi	<i>Potentilla nasserina</i> L.
122 pięciornik kurze ziele	<i>Potentilla erecta</i> (L.) Rauschel
123 podagrycznik pospolity	<i>Aegopodium podagraria</i> L.
124 pokrzywa zwyczajna	<i>Urtica dioica</i> L.
125 porzeczka czarna	<i>Ribes nigrum</i> L.
126 porzeczka czerwona	<i>Ribes spicatum</i> Robson in With

127 prosiennicznik szorstki	<i>Hypochoeris radicata</i> L.
128 prosownica rozpięchła	<i>Milium effusum</i> L.
129 przetacznik błotny	<i>Veronica scutellata</i> L.
130 przetacznik bobowiczek	<i>Veronica beccabunga</i> L.
131 przetacznik długolistny	<i>Veronica longifolia</i> L.
132 przetacznik ożankowy	<i>Veronica chamaedrys</i> L.
133 przyłaszczka pospolita	<i>Hepatica nobilis</i> Miller
134 przytulia bagienna	<i>Galium uliginosum</i> L.
135 przytulia błotna	<i>Galium palustre</i> L.
136 przytulia czepna	<i>Galium aparine</i> L.
137 przytulia Schultesa	<i>Galium schultesii</i> Vest
138 psianka słodkogórz	<i>Solanum dulcamara</i> L.
139 pszeniec drobnokwiatowy	<i>Erysimum chiraranthoides</i> L.
140 rajgras wyniosły	<i>Arrhenatherum elatius</i> (L.) Beaur
141 rdest ostrogórski	<i>Polygonum hydropiper</i> L.
142 rdest plamisty	<i>Polygonum persicaria</i> L.
143 rdest ptasi	<i>Polygonum aviculare</i> L.
144 rdest węzownik	<i>Polygonum bistorta</i> L.
145 rdest ziemnowodny	<i>Polygonum amphibium</i> L.r
146 robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>
147 rogownica pospolita	<i>Cerastium holosteoides</i> Fries emend.Hyl
148 róża dzika	<i>Rosa canina</i>
149 rzepicha ziemnowodna	<i>Rorippa amphibia</i> (L.) Besser
150 rzeżucha gorzka	<i>Cardamine amara</i> L.
151 rzęsa drobna	<i>Lemna minor</i> (L.)
152 rzęśl wiosenna	<i>Callitriche palustris</i> L.
153 sadziec konopiasty	<i>Eupatorium cannabinum</i> L.
154 siedmiopalecznik błotny	<i>Potentilla palustris</i> (L.) Scop.
155 sit członowaty	<i>Juncus articulatus</i> L.
156 sit dwudzielnny	<i>Juncus bufonius</i> L.
157 sit rozpięchły	<i>Juncus effusus</i> L.
158 sit siny	<i>Juncus inflexus</i> L.

159 sit skupiony	<i>Juncus conglomeratus</i> L.
160 sitowie leśne	<i>Scirpus sylvaticus</i> L.
161 skrzyp bagienny	<i>Equisetum sylvaticum</i> L.
162 skrzyp bagienny	<i>Equisetum fluviatile</i> L.
163 skrzyp błotny	<i>Equisetum palustre</i> L.
164 skrzyp leśny	<i>Equisetum sylvaticum</i> L.
165 sosna pospolita	<i>Pinus silvestris</i> L.
166 sosna wejmutka	<i>Pinus strobus</i>
167 szakłak pospolity	<i>Rhamnus carharticus</i> L.
168 szczaw kędzierzawy	<i>Rumex crispus</i> L.
169 szczaw tępolistny	<i>Rumex obtusifolius</i> L.
170 szczaw zwyczajny	<i>Rumex acetosa</i> L.
171 szczawik zajęczy	<i>Oxalis acetosella</i> L.
172 śledziennica skrętolistna	<i>Chrysosplenium alternifolium</i> L.
173 śliwa tarnina	<i>Prunus spinosa</i>
174 śmiałek darniowy	<i>Deschampsia caespitosa</i> (L.) Beaur.
175 śnieguliczka biała	<i>Symphonicarpus albus</i>
176 świbka błotna	<i>Triglochim palustre</i> L.
177 świerk pospolity	<i>Picea abies</i> (L) Kersten
178 tarczycza pospolita	<i>Scutellaria galericulata</i> L.
179 tojeść bukietowa	<i>Lysimachia thrysiflora</i> L.
180 tojeść pospolita	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.
181 tojeść rozesłana	<i>Lysimachia nummularia</i> L.
182 tomka wonna	<i>Anthoxantum odoratum</i> L.
183 topola czarna	<i>Populus nigra</i>
184 topola osika	<i>Polpulus tremula</i>
185 trędownik bulwiasty	<i>Scrophularia nodosa</i> L.
186 trybula leśna	<i>Anthriscus sylvestris</i> (L.) Moffm.
187 trzcina pospolita	<i>Phragmites australis</i> (Car.Trin.ex Stendel)
188 trzcinnik lancetowaty	<i>Calamagrostis canescens</i> (Weber)Roth
189 trzmielina brodawkowata	<i>Evonymus verrucosus</i> Scop.
190 trzmielina zwyczajna	<i>Evonymus europaeus</i> L.

191 turzyca błotna	<i>Carex acutiformis</i> Ehw.
192 turzyca brzegowa	<i>Carex riparia</i> Curtis
193 turzyca ciborowata	<i>Carex pseudocyperus</i> L.
194 turzyca długokłosa	<i>Carex elongata</i> L.
195 turzyca dzióbkowata	<i>Carex rostrata</i> Stokes in With.
196 turzyca leśna	<i>Carex vulpina</i> L.
197 turzyca odległokłosa	<i>Carex remota</i> L.
198 turzyca owłosiona	<i>Carex hirta</i> L.
199 turzyca pęcherzykowata	<i>Carex vesicaria</i> L.
200 turzyca pospolita	<i>Carex nigra</i> (L.) Reichrd
201 turzyca prosowa	<i>Carex paniculata</i> L.
202 turzyca prosowata	<i>Carex panicea</i> L.
203 turzyca sztywna	<i>Carex elata</i> All.subsp. <i>elata</i>
204 turzyca tunikowa	<i>Carex appropinquata</i> Schumacher
205 turzyca zajęcza	<i>Carex ovalis</i> Gooden.
206 turzyca zaostzona	<i>Carex acuta</i> L.
207 turzyca żółta	<i>Carex flava</i> L.
208 tymotka łąkowa	<i>Phleum pratense</i> L.
209 wawrzynek wilczelyko	<i>Daphne mezereum</i> L.
210 wężymord niski	<i>Scorzonera humilis</i> L.
211 wiąz pospolity	<i>Ulmus glabra</i>
212 wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>
213 wiązówka błotna	<i>Filipendula ulmaria</i> (L.) Maxim
214 wiechlina błotna	<i>Poa palustris</i> L.
215 wiechlina gajowa	<i>Poa nemoralis</i> L.
216 wiechlina łąkowa	<i>Poa pratensis</i> L.
217 wiechlina spłaszczona	<i>Poa compressa</i> L.
218 wiechlina wonna	<i>Poa annua</i> L.
219 wiechlina zwyczajna	<i>Poa trivialis</i> L.
220 wierzba iwa	<i>Salix caprea</i>
221 wierzba szara	<i>Salix cinerea</i> L.
222 wierzba uszata	<i>Salix aurita</i> L.

223 wierzbownica bladoróżowa	<i>Epilobium roseum</i> Schreber
224 wierzbownica błotna	<i>Epilobium palustre</i> L.
225 wierzbownica kosmata	<i>Epilobium hirsutum</i> L.
226 wierzbówka kiprzyca	<i>Epilobium angustifolium</i> L.
227 wietlica samicza	<i>Anthyrium filix femina</i> (L) Roth
228 wrzos pospolity	<i>Calluna vulgaris</i>
229 wyczyniec kolankowaty	<i>Alopecurus geniculatus</i> L.
230 wyczyniec łąkowy	<i>Alopecurus pratensis</i> L.
231 wyka ptasia	<i>Vicia eracca</i> L.
232 zawilec gajowy	<i>Anemone nemorosa</i> L.
233 żabieniec babka wodna	<i>Alisma plantago</i>
234 życica trwała	<i>Lolium perenne</i> L.

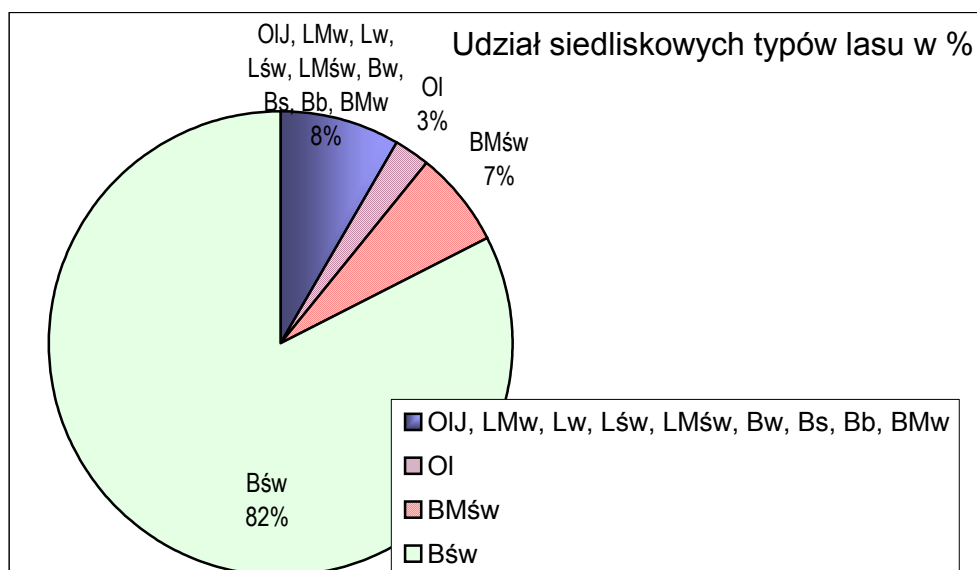
4 Siedliskowe typy lasu

Na terenie nadleśnictwa dominują siedliska borowe z przewagą boru świeżego, którego udział w powierzchni ogólnej lasów osiąga 82%. Większy udział mają jeszcze bór mieszany świeży (6,7%) i ols (2,6%). Pozostałe siedliska zajmują łącznie zaledwie 8,2%.

Tabela 10.

Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.1992 rok

Typ siedliskowy lasu	Obręb Seborgi	Obręb Ostrołęka	Nadleśnictwo	% dla nadleśnictwa
Bs	22,57	301,3	324,30	2,0
Bśw	6474,62	6559,75	13034,37	82,5
Bw	149,74	99,29	249,03	1,6
Bb	0	0,90	0,90	--
BMśw	144,66	920,19	1064,85	6,7
BMw	83,13	229,98	313,11	2,0
LMśw	9,15	200,64	209,79	1,3
LMw	0,57	35,67	36,24	0,2
Lśw	0	95,54	95,54	0,6
Lw	0	60,21	60,21	0,4
OI	66,66	347,01	413,67	2,6
OIJ	0	23,72	23,72	0,1
razem	6951,10	8874,63	15825,73	100,00

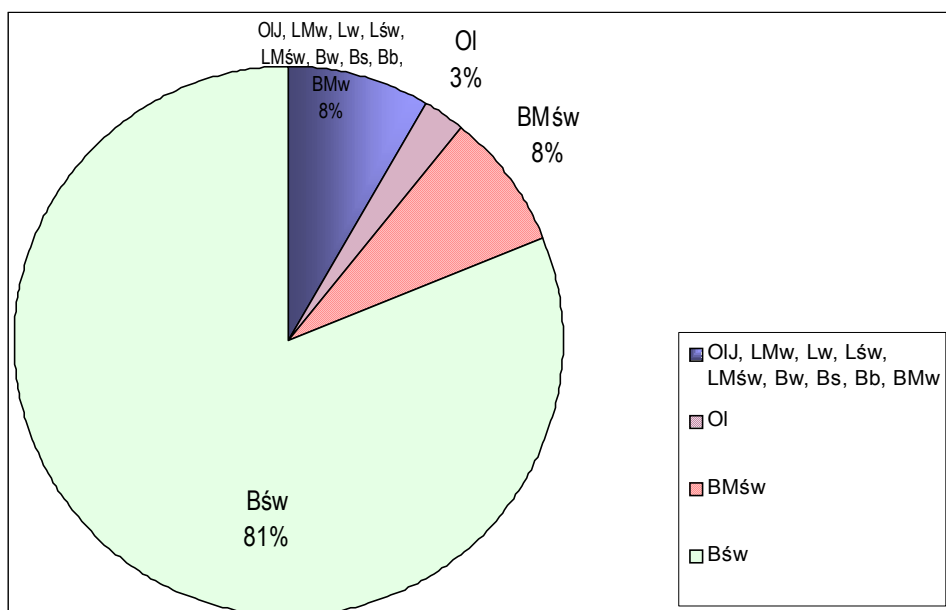

Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.1992 rok

Tabela 11.

Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.2002 rok

Typ siedliskowy lasu	Obręb Seborgi	Obręb Ostrołęka	Nadleśnictwo	% dla nadleśnictwa
Bs	22,21	214,47	236,68	1,5
Bśw	6332,51	6622,34	12954,85	81,0
Bw	122,76	127,81	250,57	1,6
Bb	2,82	2,32	5,14	0,0
BMśw	293,12	1022,98	1316,10	8,2
BMw	92,32	229,19	321,51	2,0
BMb	2,98	-	2,98	0,0
LMśw	23,33	233,61	256,94	1,6
LMw	6,32	47,28	53,60	0,4
Lśw	-	97,09	97,09	0,6
Lw	1,47	60,15	61,62	0,4
OI	54,08	347,46	401,54	2,5
OIJ	12,29	20,22	32,51	0,2
razem	6966,21	9024,92	15991,13	100,0

Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.2002 rok

Porównanie siedliskowych typów lasu z zespołami roślinnymi

Bs	bór suchy	<i>Cladonio-Pinetum</i>
Bśw	bór świeży	<i>Peucedano-Pinetum</i>
		<i>Leucobrio-Pinetum</i>
		<i>Vaccinio myrtilli-Pinetum</i>
		<i>Pino-Quercetum</i>
BMśw	bór mieszany świeży	<i>Pino-Quercetum</i>
Bw	bór wilgotny	<i>Vaccinio uliginosi-Pinetum</i>
		<i>Peucedano-Pinetum molinietosum</i>
		<i>Leucobrio-Pinetum molinietosum</i>
Bb	bór bagienny	<i>Sphagnetum medii pinetosum</i>
BMw	bór mieszany wilgotny	<i>Pino-Quercetum populetosum tremule</i>
		<i>Querco-Pinetum</i>
Ol	ols	<i>Carrici erongate-Alnetum</i>
OlJ	ols jesionowy	<i>Ficario-Ulmetum campestre</i>
LMśw	las mieszany świeży	<i>Pino-Quercetum</i>
		<i>Potentillo albae- Quercetum</i>
		<i>Querco-Carpinetum calamagrostietosum</i>
LMw	las mieszany wilgotny	<i>Poo trevalis-Alnetum</i>
Lśw	las świeży	<i>Querco carpinetum typicum</i>
Lw	las wilgotny	<i>Fraxino Ulmetum</i>
		<i>Querco carpinetum medioeuropeaeum</i>

5 Drzewostany

W Nadleśnictwie Ostrołęka na 94.8% powierzchni dominują siedliska borowe, głównie Bśw. Zmiany ekosystemów leśnych określono poprzez wyróżnienie drzewostanów, w których występują procesy borowacenia.

Tabela 12.

Zestawienie powierzchni (ha) wg form degeneracji lasu- borowacenie stan na 01.01.2002r.

Obręb, Nadleśnictwo	stopień borowacenia	wiek drzewostanu			Ogółem	
		<40 lat	41-80 lat	> 80 lat	[ha]	[%]
Ostrołęka	brak	376,59	845,54	56,96	1279,09	62,21
	słabe	115,43	515,82	112,44	743,69	36,17
	średnie	4,88	14,24	14,22	33,34	1,62
	mocne					
Seborki	brak	94,76	91,40	8,73	194,89	40,48
	słabe	76,05	148,34	56,66	281,05	58,37
	średnie			5,54	5,54	1,15
	mocne					
Razem Nadleśnictwo	brak	471,35	936,94	65,69	1473,98	58,09
	słabe	191,48	664,16	169,10	1024,74	40,38
	średnie	4,88	14,24	19,76	38,88	1,53
	mocne					

Na 41,91% powierzchni występuje borowacenie (40,38%–słabe, 1,53%–średnie).

Tabela 15.

Zestawienie powierzchni (ha) wg form degeneracji lasu- monotypizacja stan na 01.01.2002r.

Obręb, Nadleśnictwo	stopień monotypizacji	wiek drzewostanu			Ogółem	
		<40 lat	41-80 lat	> 80 lat	[ha]	[%]
Ostrołęka	brak	3081,44	5054,13	889,30	9024,87	100
	słaba					
	częściowa					
	pełna					
Seborki	brak	2296,69	3821,64	847,88	6966,21	100
	słaba					
	częściowa					
	pełna					
Razem Nadleśnictwo	brak	5378,13	8875,77	1737,18	15991,08	100
	słaba					
	częściowa					
	pełna					

Z powyższej tabeli wynika, że monotypizacja w drzewostanach Nadleśnictwa Ostrołęka nie występuje.

Nadleśnictwo Ostrołęka zarządza gruntami o powierzchni 16 864,08 ha położonymi na terenie gmin :
Baranowo, Czerwin, Goworowo, Kadzidło, Krasnosielc, Lelis,
Młynarze, Olszewo Borki, Rzekuń, Sypniewo, Troszyn, Różan
oraz miasta Ostrołęka .

Charakterystykę drzewostanów uwzględniającą bogactwo gatunkowe i strukturę przedstawiono w tabelach:

Tabela 14.

**Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m³) drzewostanów
wg grup wiekowych i bogactwa gatunkowego stan na 01.01.2002r**

Obręb, Nadleśnictwo	bogactwo gatunkowe drzewostany	j.m.	wiek drzewostanu			Ogółem	Ogółem [%]
			<40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Ostrołęka	jednogatunkowe	ha m ³	1650,32 133795	3571,72 862145	780,23 214380	6002,27 1210320	66,66 68,18
	dwugatunkowe	ha m ³	1167,32 83140	977,70 278770	80,86 28310	2225,88 390220	24,72 21,98
	trzygatunkowe	ha m ³	184,68 15335	340,31 94690	13,59 4385	538,58 114410	5,98 6,44
	cztero- i więcej gatunkowe	ha m ³	58,45 5435	164,40 50380	14,62 4630	237,47 60445	2,64 3,40
Seborki	jednogatunkowe	ha m ³	1142,65 11888	3098,08 722915	753,70 216745	4944,43 1058540	71,98 81,77
	dwugatunkowe	ha m ³	961,36 37885	630,51 138630	84,88 24425	1676,75 200940	24,17 15,52
	trzygatunkowe	ha m ³	116,46 4630	68,41 16830	6,09 1775	190,96 23235	2,75 1,79
	cztero- i więcej gatunkowe	ha m ³	48,30 4030	24,64 7210	3,21 650	76,15 11890	1,10 0,92
Razem Nadleśnictwo	jednogatunkowe	ha m ³	2792,97 252675	6669,80 1585060	1533,93 431125	10996,70 2268860	68,97 73,90
	dwugatunkowe	ha m ³	2128,68 121025	1608,21 417400	165,74 52735	3902,63 591160	24,48 19,26
	trzygatunkowe	ha m ³	301,14 19965	408,72 111520	19,68 6160	729,54 137645	4,58 4,48
	cztero- i więcej gatunkowe	ha m ³	106,75 9465	189,04 57590	17,83 5280	313,62 72335	1,97 2,36

Na terenie obu obrębów zasadniczą część drzewostanów jest jednogatunkowa. W obrębie Seborki występuje mniej drzewostanów jednogatunkowych, w I i II klasie wieku. Drzewostany dwu- trzy- i wielogatunkowe zajmują globalnie w nadleśnictwie 4.945,79 ha, co stanowi 31,03% powierzchni.

Tabela 15.

Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m³) drzewostanów wg grup wiekowych i struktury stan na 01.01.2002r

Obręb, Nadleśnictwo	struktura drzewostanów	j.m.	wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			<40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Ostrołęka	jednopiętrowe	ha m ³	3060,77 240852	5028,27 1274875	876,31 249019	8965,35 1764746	99,57 99,22
	dwupiętrowe	ha m ³		25,86 11140	2,72 1070	28,58 12210	0,32 0,69
	trzy piętrowe	ha m ³					
	o budowie przerębowej	ha m ³					
	w KO i KDO	ha m ³			10,27 1620	10,27 1620	0,11 0,09
Seborki	jednopiętrowe	ha m ³	2268,77 168951	3818,62 884895	844,51 242805	6931,90 1296651	99,91 99,89
	dwupiętrowe	ha m ³		3,02 690		3,02 690	0,04 0,05
	trzy piętrowe	ha m ³					
	o budowie przerębowej	ha m ³					
	w KO i KDO	ha m ³			3,37 790	3,37 790	0,05 0,06
Razem Nadleśnictwo	jednopiętrowe	ha m ³	5329,54 409803	8846,89 2159770	1720,82 491824	15897,25 3061397	99,71 99,50
	dwupiętrowe	ha m ³		28,88 11830	2,72 1070	31,60 12900	0,20 0,42
	trzy piętrowe	ha m ³					
	o budowie przerębowej	ha m ³					
	w KO i KDO	ha m ³			13,64 2410	13,64 2410	0,09 0,08

Drzewostany występujące w Nadleśnictwie Ostrołęka wykazują zasadniczo strukturę jednopiętrową – 99,71% powierzchni. Sporadycznie występują drzewostany dwupiętrowe i w KO.

Tabela 16.

**Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m³)
wg rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych stan na 0
1.01.2002r**

Obręb, Nadleśnictwo	rodzaj i pochodzenie drzewostanów	j.m.	wiek			Ogółem	Ogółem [%]
			<40 lat	41-80 lat	> 80 lat		
Ostrołęka	plantacje drzew szybko rosnących	ha m ³	2,22			2,22	0,02
	plantacje topolowe	ha m ³					
	odroślowe	ha m ³	0,82 100	0,90 150		1,72 250	0,02 0,01
	z samosiewu	ha m ³	7,85 90			7,85 90	0,09 0,01
	z sadzenia	ha m ³	3049,88 24062	5053,23 1285865	889,30 251709	8992,41 1778236	99,87 99,98
	Ogółem obręb	ha m ³	3060,77 240852	5054,13 1286015	889,30 251709	9004,20 1778576	100,00 100,00
	w tym: z panującym gatunkiem obcym	ha m ³	- -	- -	- -	- -	- -
Seborki	plantacje drzew szybko rosnących	ha m ³					
	plantacje topolowe	ha m ³					
	odroślowe	ha m ³	9,70 1450	0,44 130		10,14 1580	0,15 0,12
	z samosiewu	ha m ³	17,29 368			17,29 368	0,25 0,03
	z sadzenia	ha m ³	2241,78 167133	3821,20 885455	847,88 243595	6910,86 1296183	99,60 99,85
	Ogółem obręb	ha m ³	2268,77 168951	3821,64 885585	847,88 243595	6938,29 1298131	100,00 100,00
	w tym: z panującym gatunkiem obcym	ha m ³	0,06			0,06	0,00
Razem Nadleśnictwo	plantacje drzew szybko rosnących	ha m ³	2,22			2,22	0,01
	plantacje topolowe	ha m ³					
	odroślowe	ha m ³	10,52 1550	1,34 280		11,86 1830	0,07 0,06
	z samosiewu	ha m ³	25,14 458			25,14 458	0,16 0,01
	z sadzenia	ha m ³	5291,66 407795	8874,43 2171320	1737,18 495304	15903,27 3074419	99,76 99,93
	Ogółem obręb	ha m ³	5327,32 409803	8875,77 2171600	1737,18 495304	15942,49 3076707	100,00 100,00
	w tym: z panującym gatunkiem obcym	ha m ³	0,06			0,06	0,00

Większość drzewostanów Nadleśnictwa Ostrołęka jest pochodzenia sztucznego, z sadzenia.

Zasadniczą część drzewostanów należy zaliczyć do lasów o charakterze zbliżonym do naturalnego (realizowany jest tu ustalony typ gospodarczy drzewostanu na danym typie siedliskowym). Zniekształcenie naturalnych układów przyrodniczych nastąpiło w wyniku działań gospodarczych prowadzonych według określonych schematów. Duże powierzchnie zrębów, wyrównane granice, usuwanie przestojów, nadmierne eliminowanie gatunków lekkonasiennych spowodowało zubożenie obszaru pod względem bioróżnorodności gatunkowej i wiekowej. Uznano, że generalnie występuje zgodność biocenozy z biotopem. Za drzewostany o innym charakterze uznano drzewostany założone na gruntach porolnych, znajdujące się z reguły poza głównym kompleksem. Poniżej przedstawiono zestawienie powierzchni drzewostanów o charakterze zbliżonym do naturalnego według leśnictw.

Obręb Ostrołęka

Leśnictwo Płoszyce	pow. 1530ha
Leśnictwo Dąbrówka	pow. 1356ha
Leśnictwo Łęg	pow. 336ha
Leśnictwo Lelis	pow. 810ha
Leśnictwo Łodziska	pow. 1224ha

Obręb Seborgi

Leśnictwo Wyszel	pow. 1286ha
Leśnictwo Przyszań	pow. 1350ha
Leśnictwo Rżaniec	pow. 918ha
Leśnictwo Zabiele	pow. 1036ha
Leśnictwo Gutowo	pow. 1356ha
Powierzchnia ogółem	10.284 ha

Na terenie nadleśnictwa w niewielkim rozmiarze występują drzewostany położone na siedliskach wilgotnych i podmokłych. Łącznie na dwóch obrębach jest to ok. 1300ha.

Wśród drzewostanów rodzimego pochodzenia na szczególną uwagę zasługują :

- wyłączone drzewostany nasienne
(Leśnictwo Płoszyce -
oddziały 39 b, c, 40 d, f, c, h
- nasienny 14,55ha, otulina 22,70ha;
Leśnictwo Zabiele -
oddziały 175d, g, c, 175 f
- nasienny 10.07ha, otulina 10,16ha)
- drzewostany w oddz. 56 (leśnictwo Płoszyce) z 9 drzewami doborowymi olszy czarnej
- gospodarcze drzewostany nasienne
(sosnowe o powierzchni 924,20ha oraz olszowe - 82,30ha)
- fragmenty drzewostanów w wieku 140-170 lat
- uprawy w blokach upraw pochodnych, pochodzące z nasion miejscowych pochodzeń (pow. upraw pochodnych wynosi 820ha).

Wśród drzewostanów nadleśnictwa położone są również bagna i moczary:

- Obręb Ostrołęka oddziały :
95h, 95l, 145d, 151k, 179d, 172k, 172l, 179l, 180f, 185f,
185h, 186b, 165g, 190c, 191d, 204d, 215b, 227j, 227h, 232b,
225a, 211i, 234c, 234d, 235b, 210Af, 228d, 237m, 238f,
252g, 252j, 252k, 259c, 261d, 244g, 250d, 259i, 328l,
329B h, 314c, 314g, 313b, 308b, 315b, 316a, 321 l, 349c,
355l, 356f, 358b, 358c, 354k, 354j,
- Obręb Seborgi oddziały :
15f, 275d, 49c, 52c, 94g, 94i, 96b, 96d, 97a, 97c, 97j, 97k,
108i, 111f, 154c, 257d, 267d, 272b, 274b, 274c, 273d -
ogólna powierzchnia wszystkich oddziałów - 109 ha.

Wyżej wymienione powierzchnie zasługują na szczególną uwagę w warunkach Nadleśnictwa Ostrołęka. Występują na nich stanowiska roślin bagiennych: welnianka, łochynia, bagno zwyczajne, wrzosiec bagieny. W większości bagien okresowo utrzymuje się woda.

6 Fauna

Układ powierzchni wodnych, polnych i leśnych sprawia, że na terenie nadleśnictwa występuje wiele interesujących gatunków zwierząt. Na podstawie literatury i spostrzeżeń terenowych określono listę gatunków występujących na terenie nadleśnictwa .

Owady

1. barczatka sosnowka	<i>Dendrolimus pini</i>
2. białka wierzbówka	<i>Leucoma salicis</i>
3. biegacz fioletowy	<i>Carabus violaceus</i>
4. biegacz skórzasty	<i>Carabus coriaceus</i>
5. biegacz zielonożółty	<i>Carabus auronitens</i>
6. borecznik rudy	<i>Neodiprion sertifer</i>
7. borecznik sosnowiec	<i>Diprion pini</i>
8. brudnica mniszka	<i>Lymantria monacha</i>
9. brudnica nieparka	<i>Lymantria dispar</i>
10. choinek stary	<i>Brachyderes incanus</i>
11. chrabąszcz kasztanowiec	<i>Melolontha hippocastani</i>
12. chrabąszcz majowy	<i>Melolontha melolontha</i>
13. guniak czerwczyk	<i>Amphimallon solstitiale</i>
14. kłopotek czarny	<i>Spondylis buprestoides</i>
15. korowiec sosnowy	<i>Aradus cinnamomeus</i>
16. kowal bezskrzydły	<i>Pyrrhocoris apterus</i>
17. kruszczyca złotawka	<i>Cetonia aurata</i>
18. miedziak sosnowiec	<i>Chalcophora mariana</i>
19. mrówka rudnica	<i>Formica rufa</i>
20. murmak olchowiec	<i>Agelastica alni</i>
21. narożnica zbrojówka	<i>Phalera bucephale</i>
22. niestrosz półpawik	<i>Smerinthus ocellatus</i>
23. ogrodnica niszczylistka	<i>Phyllopertha horticola</i>
24. omomilek szary	<i>Cantharis fusca</i>
25. opaślik sosnowiec	<i>Barbitistes constrictus</i>
26. osa pospolita	<i>Paravespula vulgaris</i>

27. osnuja gwiaździsta	<i>Acantholyda posticalis</i>
28. osnuja sadzonkowa	<i>Acantholyda hieroglyphica</i>
29. paśnik pałacasty	<i>Plagionatus arcuatus</i>
30. poproch cetyniak	<i>Bupalus piniarius</i>
31. przekrasek mróweczka	<i>Thanasimus formicarius</i>
32. rębacz sosnowy	<i>Rhaguim sycophanta</i>
33. rolnica szkółkówka	<i>Agrotis vestigialis</i>
34. rusałka pawik	<i>Inachis io</i>
35. rusałka pokrzywnik	<i>Aglais urticae</i>
36. rynnica topolówka	<i>Chrysomela populi</i>
37. rzemlik osinowiec	<i>Saperdo populea</i>
38. rzemlik topolowiec	<i>Saperdo carcharias</i>
39. sieciech niegłębek	<i>Philopedon plagiatus</i>
40. skorek pospolity	<i>Fornicula auricularia</i>
41. słonik żołędziowiec	<i>Curculis glanduim</i>
42. smolik drągowininowiec	<i>Pissodes piniphyllus</i>
43. smolik sosnowiec	<i>Pissodes pini</i>
44. smolik szyszkowiec	<i>Pissodes validirostis</i>
45. smolik znaczony	<i>Pissodes notatus</i>
46. sprężyk sosnowiec	<i>Ampedus sanguineus</i>
47. spuszczał domowy	<i>Hylotrupes bajulus</i>
48. strzygonia choinówka	<i>Panolis flammea</i>
49. szeliniak sosnowiec	<i>Hylobius abietis</i>
50. szerszeń	<i>Vespa crabo</i>
51. ściga fioletowa	<i>Callidium violaceum</i>
52. tęcznik liszkarz	<i>Calosoma sycophanta</i>
53. tęcznik mniejszy	<i>Calosoma inquisitor</i>
54. trzpiennik olbrzym	<i>Urocerus gigas</i>
55. trzyszcz leśny	<i>Cicindella silvatica</i>
56. trzyszcz piaskowy	<i>Cicindella hybrida</i>
57. turkuć podjadek	<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i>
58. tycz cieśla	<i>Acanthocinus aedilis</i>

59. wielbłądka	<i>Raphidia notata</i>
60. zawisak borowiec	<i>Hyloicus pinastri</i>
61. zwójka odroślecza	<i>Blatethica turionella</i>
62. zwójka sosnoweczka	<i>Archips piceana</i>
63. żerdzianka sosnówka	<i>Monochamus galloprovincialis</i>
64. żerdzianka szewc	<i>Monochamus sutor</i>
65. żuk leśny	<i>Geotrupes stercorosus</i>

Inwentaryzacja kopców mrówek na terenie nadleśnictwa.

Na terenie nadleśnictwa zainwentaryzowano 2 257 szt. kopców mrówczych. Największe skupienie kopców występuje w leśnictwach: Płoszyce (oddz. 7h), Łodziska (oddz. 235a) - ogółem 83 kolonie.

Tabela 17.
Wykaz kolonii mrówek

leśnictwo	Oddz. pododdz.	Pow. [ha]	siedliskowy typ lasu	wiek drzewostanu	skład gat
Płoszyce	3 b	1,02	Bw	60	8So 2Brz
	7 h	2,99	Bśw	50	So pjd Brz
	34 a	20,43	Bśw	85	So
	67 j	2,60	Bśw	45	So pjd Brz
Lelis	156 a	15,33	Bśw	34	So miejsc Brz
	173 f	3,08	Bśw	27	So
	179 a,b,c	8,09	Bśw		So
	185 i	7,28	Bśw	50	So
	186 c	9,26	Bśw	30	9So 1Brz
Łodziska	227 g	5,16	Bw	60	7So 3Brz
	233 a	30,32	Bśw	47	So
	235 a	18,23	Bśw	52	So
	232 a	28,19	Bśw	47	So
	212 f	2,29	Bśw	105	So
	196 a	2,85	Bśw	48	So
	196 d	4,94	Bśw	45	So
	236 a	17,38	Bśw	52	So

leśnictwo	Oddz. pododdz.	Pow. [ha]	siedliskowy typ lasu	wiek drzewostanu	skład gat
Łęg	143 b	5,89	Bśw	36	9So 1Brz
Kruszewo	341 h	3,82	BMśw	50	4So 2Brz 4So
Pasieki	367 s	12,57	Bśw	43	So
	368 f	16,51	Bśw	48	So
	369 b	14,32	Bśw	49	So
	370 a	8,20	Bśw	48	So
	370 b	1,61	Bśw	55	So
	370 c	1,14	Bśw	48	So
Rżaniec	75 c	14,90	Bśw	75	So
	81 d	3,79	Bśw	70	So
	82 c,d	14,07	Bśw	109	So
	97 f,g,h,i,	8,42	Bw	109	So
	98 a,c	6,60	Bśw	99	So
	98 b	9,63	Bśw	69	So
	98 d	3,47	Bśw	59	So

Ryby - do najpospolitszych należą szczupak *Esox lucius* L., karaś *Cerassius cerassius* L., płoć *Rutillus rutillus*, okoń *Perca fluviatilis* L. – zamieszkują one rzeki przepływające przez teren nadleśnictwa .

Płazy i gady

Płazy ogoniaste reprezentowane są przez traszkę zwyczajną *Triturus vulgaris*. Z płazów bezogonowych spotyka się żabę trawną *Rana temporaria*, żabę moczarową *Rana arvalis*, żabę wodną *Rana esculenta*, ropuchę szarą *Bufo bufo*, rzekotkę drzewną *Hyla arborea*.

W lasach nadleśnictwa można spotkać jaszczurkę zwinkę *Lacerta agilis*, żmiję zygzakowatą *Vipera berus* i zaskrońca *Natrix natrix*.

Ptaki

Skład gatunkowy jest stosunkowo bogaty. Najslabiej rozwinięta jest grupa ptaków związanych ze środowiskiem wodno-błotnym, ze względu na mały powierzchniowo rozmiar ich występowania.

Na terenie nadleśnictwa spotkać można takie gatunki jak:

1 bażant	<i>Phasianus colchicus</i>
2 bocian biały	<i>Ciconia ciconia</i>
3 bocian czarny	<i>Ciconia nigra</i>
4 cierniówka	<i>Sylvia communis</i>
5 cyraneczka	<i>Anas crecca</i>
6 cyranka	<i>Anas querquedula</i>
7 czapla siwa	<i>Ardea cinerea</i>
8 drozd śpiewak	<i>Turdus philomelos</i>
9 dudek	<i>Upupa epops</i>
10 dziącioł czarny	<i>Dryocopos martius</i>
11 dzieźba gąsiorek	<i>Lanius collurio</i>
12 dzięcioł duży	<i>Dendrocopos major</i>
13 dzięcioł zielony	<i>Picus viridis</i>
14 dzięciołek	<i>Dendrocopos minor</i>
15 dziwonia	<i>Carpodacus erythrinus</i>
16 gawron	<i>Corvus frugilegus</i>
17 gil	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>
18 gołąb grzywacz	<i>Columba palumbus</i>
19 jarzębatka	<i>Sylvia nisoria</i>
20 jastrząb	<i>Accipiter gentilis</i>
21 kawka	<i>Corvus monedula</i>
22 kos	<i>Turdus merula</i>
23 kowalik	<i>Sitta europaea</i>
24 kraska	<i>Coracias garrulus</i>
25 kruk	<i>Corvus corax</i>
26 krzyżówka	<i>Anas platyrhynchos</i>
27 kukulka	<i>Cuculus canorus</i>
28 kuropatwa	<i>Perdix perdix</i>
29 łabędź niemy	<i>Cygnus olor</i>
30 łożówka	<i>Acrocephalus palustris</i>
31 łyska	<i>Fulica atra</i>

32 modraszka	<i>Parus caeruleus</i>
33 muchołówka szara	<i>Muscicapa striata</i>
34 muchołówka żałobna	<i>Ficedula hypoleuca</i>
35 myszółów	<i>Buteo buteo</i>
36 orlik krzykliwy	<i>Aquilina pomarina</i>
37 paszkot	<i>Turdus viscivorus</i>
38 pęłacz leśny	<i>Certhia familiaris</i>
39 piecuszek	<i>Phylloscopus trochilus</i>
40 piegża	<i>Sylvia curruca</i>
41 pierwiosnek	<i>Phylloscopus collybita</i>
42 pliszka siwa	<i>Motacilla alba alba</i>
43 pliszka żółta	<i>Motacilla flava flava</i>
44 pokrzewka czarnołbista	<i>Sylvia atricapilla</i>
45 pokrzewka ogrodowa	<i>Sylvia borin</i>
46 pokrzywnica	<i>Prunella modularis</i>
47 pójdzka	<i>Athene noctua</i>
48 przepiórka	<i>Coturnix coturnix</i>
49 raniuszek	<i>Aegithalos caudatus</i>
50 rudzik	<i>Erithacus rubecula</i>
51 sikora bogatka	<i>Parus major</i>
52 sikora sosnówka	<i>Parus ater</i>
53 sikora uboga	<i>Parus palustris</i>
54 siniak	<i>Columba oenas</i>
55 słonka	<i>Scolopax rusticola</i>
56 sowa uszata	<i>Asio otus</i>
57 sójka	<i>Garrulus glandarius</i>
58 sroka	<i>Pica pica</i>
59 strumieniówka	<i>Locustella fluviatilis</i>
60 strzyżyk	<i>Troglodytes troglodytes</i>
61 szpak	<i>Sturnus vulgaris</i>
62 świergotek drzewny	<i>Anthus trivialis</i>
63 trznadel	<i>Emberiza citrinella</i>

64 wilga	<i>Oriolus oriolus</i>
65 wrona	<i>Corvus corone</i>
66 wrona siwa	<i>Corvus corone cornix</i>
67 wróbel mazurek	<i>Passer montanus</i>
68 zaganiacz	<i>Hippolais icterina</i>
69 zięba	<i>Fringilla coelebs</i>
70 żuraw pospolity	<i>Grus grus</i>

Ssaki

Na terenie nadleśnictwa z ciekawszych ssaków można spotkać nietoperze, jeża wschodniego, ryjówkę aksamitną, łasicę, borsuka, jenota, bobra europejskiego oraz wiele innych ssaków pospolicie występujących na terenie całego kraju.

W ostatnich latach bardzo ekspansywnie przyrasta populacja bobra europejskiego, występuje on obecnie praktycznie na wszystkich większych ciekach wodnych.

Zwierzęta łowne

Na terenie administracyjnym nadleśnictwa znajduje się 21 obwodów łowieckich. Wszystkie obwody są dzierzawione. Tylko cztery z nich są obwodami leśnymi.

Tabela 18

Inwentaryzacja zwierzyny łownej wg stanu na 31.03.2000r.

lp	Gatunek	stan na 31.03.2000r	Planowany odstrzał
1	Jeleń szlach.	89	26
	byki		
	do 5lat	22	6
	6-10 lat	17	2
	powyżej	3	1
	łanie	47	9
	ciełeta		8
2	sarny razem	654	92
	rogacze	316	39
	kozy	338	34
	koźłeta		19
3	Dziki razem	119	63
4	Lisy	316	163

lp	Gatunek	stan na 31.03.2000r	Planowany odstrzał
5	Borsuki	65	14
6	kuny	194	75
7	tchórze		6
8	piżmaki	92	25
9	zające	3241	645
10	bażanty	366	79
11	kuropatwy	3862	630

W przeprowadzanych corocznie inwentaryzacjach zwierzyny łownej nie uwzględnia się ilości takich gatunków jak dzikie kaczki, łyski, słonki, czaple, gołębie. Plan odstrzału ustala się tu na podstawie wykonania z poprzednich sezonów łowieckich.

W inwentaryzacji nie uwzględniono łosia. Aktualnie wg informacji myśliwych i pracowników terenowych, gatunek ten na pewno występuje na terenie nadleśnictwa. Populacja jego jest nieliczna, jednakże zauważalny jest powolny powrót łosia na tereny wcześniejszego występowania.

Należy zwrócić uwagę również na dynamiczny wzrost liczebności populacji jelenia europejskiego. Najczęściej jest on spotykany w okolicach rezerwatu „Olsy Płoszyckie”. Stosunkowo duża powierzchnia rezerwatu stanowi ostoję dla tego gatunku.

W poprzednich sezonach łowieckich wykazywane były w inwentaryzacji cietrzewie (teren obwodu łowieckiego: Nr 28 – dzierżawionego przez Koło Łowieckie *Świerk*, Nr 38 – dzierżawionego przez Koło Łowieckie *Kwietniówka*) Aktualnie nikt nie potwierdza występowania ww. gatunku.

W bieżącym sezonie łowieckim Koło Łowieckie *Świerk* na ob.wodzie Nr 28 wykazało w inwentaryzacji 8 sztuk wilków. Co do ilości brak jest innych informacji potwierdzających ten fakt. Jednakże obecność wilków została potwierdzona przez myśliwych z KŁ *Świerk*.

Szkody od zwierzyny występują sporadycznie. Nie mają one większego znaczenia gospodarczego.

7 Obiekty kultury materialnej

Nadleśnictwo Ostrołęka nie posiada w swoim zarządzie obiektów kultury materialnej. Natomiast na terenie administracyjnym znajduje się dużo obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Tabela 19.

Wykaz dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków w terytorialnym zasięgu działania Nadleśnictwa Ostrołęka.

lp	Gmina	Miejscowość	Opis obiektu	Numer rejestru
1	Czerwin	Chrośnice	Cmentarz wojeny	Nr 258
2	Czerwin	Czambrowina	Park w Czambrowinie	Nr 203
3	Czerwin	Czambrowina	Dwór w Czambrowinie	Nr 204
4	Czerwin	Czerwin	Dwór w Czerwinie	Nr 166
5	Czerwin	Czerwin	Kościół w Czerwinie	Nr 52
6	Czerwin	Czerwin	Cmentarz Rzymsko-Katolicki	Nr 252
7	Czerwin	Czerwin	Park	Nr 166
8	Czerwin	Grodzisk	Park w Grodzisku	Nr 167
9	Czerwin	Grodzisk	Grodzisko wczesnośredniowieczne w Grodzisku	Nr 55 KL.IV.46/233/892/887/65
10	Czerwin	Piski	Cmentarz Rzymsko-Katolicki w Piskach	Nr 238
11	Czerwin	Piski	Kościół parafialny w Piskach	Nr 49
12	Czerwin	Tomasze	Ślady osady starożytnej	Nr 73
13	Czerwin	Wiśniówek	Ślady osady późnolateńskiej	Nr 84 KL.III.670/56/73
14	Czerwin	Wojsze	Cmentarz wojenny	Nr 262
15	Czerwin	Wojsze	Kurhan starożytny	Nr 972/90
16	Czerwin	Wojsze	Figura przydrożna Św. Franciszka z 1820r.	Nr 65/5/81B
17	Goworowo	Brzeźno	Ślady cmentarzyska	Nr 81 KL.III.670/12/79
18	Goworowo	Brzeźno	Ślady cmentarzyska	Nr 83 KL.III.670/14/73
19	Goworowo	Brzeźno	Pałac w Brzeźnie	Nr 20 KL.IV.R 229/59

Ip	Gmina	Miejscowość	Opis obiektu	Numer rejestru
20	Goworowo	Brzeźno	Pozostałości osady	Nr 82 KL.III.670/13/73
21	Goworowo	Brzeźno	Park w Brzeźnie	Nr 161
22	Goworowo	Czarnowo	Ślady osady starożytnej	Nr 74 KL.III.670/19/71
23	Goworowo	Dzbądzek	Ślady osady starożytnej	Nr 75 KL.III.670/26/71
24	Goworowo	Goworowo	Kościół parafialny	Nr 130
25	Goworowo	Goworowo	Kaplica grobowa	Nr 146
26	Goworowo	Goworowo	Budynek szkoły	Nr 311
27	Goworowo	Goworowo	Nagrobek z 1931r. na Cmentarzu Parafialnym	Nr 69/5/81B
28	Goworowo	Goworowo	Nagrobek z 1868r. na Cmentarzu Parafialnym	Nr 70/6/81B
29	Goworowo	Goworowo	Nagrobek z 1835r. na Cmentarzu Parafialnym	Nr 71/7/81B
30	Goworowo	Goworówek	Osada starożytna	Nr 70 KL.III.670/9/71
31	Goworowo	Goworówek	Ślady osady starożytnej i wczesnośredniowiecznej	Nr 71 KL.III.670/10/71
32	Goworowo	Goworówek	Ślady osady wczesnośredniowiecznej	Nr 72 KL.III.670/11/71
33	Goworowo	Grodzisk	Ślady osady wczesnośredniowiecznej	Nr 339
34	Goworowo	Kunin	Osada starożytna w miejscowości Kunin i Szarłat	Nr 298
35	Goworowo	Kunin	Kościół w Kuninie	Nr 340
36	Goworowo	Ponikiew Duża	Osada starożytna	Nr 296
37	Goworowo	Ponikiew Mała	Park w Ponikwi Małej	Nr 179
38	Goworowo	Ponikiew Mała	Dwór murowany	Nr 132
39	Goworowo	Szarłat	Cmentarzysko starożytne	Nr 65 KL.III.670/21/69
40	Goworowo	Szczawin	Park w Szczawinie	Nr 105
41	Goworowo	Szczawin	Zespół pałacowo-parkowy w Szczawinie	Nr 27
42	Goworowo	Goworowo	Cmentarz w Goworowie	Nr 236
43	Lelis	Dąbrówka	Kościół drewniany w Dąbrówce	Nr 124
44	Młynarze	Sieluń	Kościół w Sieluniu	Nr 157
45	Olszewo Borki	Nowa Wieś	Cmentarzu Rzymsko-Katolicki	Nr 246
46	Olszewo Borki	Przystań	Park w Przystani	Nr 180

Ip	Gmina	Miejscowość	Opis obiektu	Numer rejestru
47	Olszewo Borki	Przystań	Dwór drewniany w Przystani	Nr 301
48	Ostrołęka	Ostrołęka	Budynek drewniany , Ostrołęka 42, rekonstrukcja	Nr 102
49	Ostrołęka	Ostrołęka	Układ staromiejski	Nr 104
50	Ostrołęka	Ostrołęka	Budynek murowany, Plac Bema 9	Nr 118
51	Ostrołęka	Ostrołęka	Dwór drewniany w Wojciechowicach	Nr 119
52	Ostrołęka	Ostrołęka	Kaplica cmentarna w Ostrołęce	Nr 144
53	Ostrołęka	Ostrołęka	Budynek murowany, ul. Szpitalna 33 (dawny szpital)	Nr 209
54	Ostrołęka	Ostrołęka	Stara część cmentarza rzymsko-kat.	Nr 240
55	Ostrołęka	Ostrołęka	Budynek, Plac Bema 3	Nr 277
56	Ostrołęka	Ostrołęka	Ratusz	Nr 278
57	Ostrołęka	Ostrołęka	Budynek I AWP 2 - plebania	Nr 279
58	Ostrołęka	Ostrołęka	Dom staromiejski w Ostrołęce, Plac Bema 8, Muzeum Okręgowe	Nr 93
59	Ostrołęka	Ostrołęka	Cerkiew Prawosławna	Nr280
60	Ostrołęka	Ostrołęka	pomnik nagrobny z 1865r. na Cmentarzu Parafialnym	Nr 66/2/81B
61	Ostrołęka	Ostrołęka	Nagrobek z 1849r. na Cmentarzu Parafialnym	Nr 67/3/81B
62	Ostrołęka	Ostrołęka	Zespół sakralny w Ostrołęce	Nr 11 KL.VI.R158/40/58
63	Ostrołęka	Ostrołęka	Kościół parafialny w Ostrołęce - fara	Nr 15 KL.IV.R157/39/58
64	Rzekuń	Czarnowiec	Krąg kamienny w Czarnowcu	Nr 316
65	Rzekuń	Przytuły Stare	Park w Przytułach Starych	Nr 182
66	Rzekuń	Rzekuń	Kościół parafialny w Rzekuniu	Nr 91 Kl.III.680/1/94
67	Rzekuń	Rzekuń	Cmentarz Rzymsko-Katolicki w Rzekuniu	Nr 226
68	Rzekuń	Susk Stary	Dwór murowany w Susku Starym	Nr 129
69	Rzekuń	Susk Stary	Park w Susku Starym	Nr 186
70	Sypniewo	Gąsewo	Cmentarz Rzymsko-Katolicki	Nr 224
71	Sypniewo	Mamino	Wiatrak w Maminie	Nr 37
72	Sypniewo	Gąsewo	Kaplica na cmentarzu w Gąsewie	Nr 50
73	Sypniewo	Glinki Stare	Park w Glinkach Starych	Nr 168

Ip	Gmina	Miejscowość	Opis obiektu	Numer rejestru
74	Sypniewo	Sypniewo	Grodzisko wczesnośredniowieczne	Nr 753/161
75	Troszyn	Kleczkowo	Zespół sakralny w Kleczkowie p.w. Św. Wawrzyńca	Nr 63 Kl.IV.R.156/38/58
76	Troszyn	Kleczkowo	Nagrobek oraz kaplica na cmentarzystku w Kleczkowie	Nr 249
77	Troszyn	Rostki	Cmentarzystko w Rostkach	Nr 63 Kl.IV.R.670/68
78	Troszyn	Troszyn	Cmentarzysko w Troszynie	Nr 237
79	Troszyn	Troszyn	Nagrobek na cmentarzu w Troszynie	Nr 254
80	Troszyn	Troszyn	Cmentarz Rzymsko-Katolicki	Nr 256

Tabela 20.

Inne obiekty historyczne (nie wpisane do rejestru zabytków) w terytorialnym zasięgu działania Nadleśnictwa Ostrołęka.

Ip	Gmina	Miejscowość	Opis obiektu
1	Goworowo	Wólka Kunińska	Cmentarz z I Wojny Światowej
2	Goworowo	Nogawki	Cmentarz z I Wojny Światowej
3	Lelis	Szkwa	Cmentarz z I Wojny Światowej
4	Lelis	Kozówki	Cmentarz z I Wojny Światowej
5	Olszewo-Borki	Żebry Grzymki	Cmentarz z I Wojny Światowej
6	Olszewo-Borki	Żebry Chudek	Cmentarz wojenny
7	Olszewo-Borki	Kruki	zbiorowa mogiła

IV ZAGROŻENIA

Ilość, stan czystości i obieg wody w przyrodzie oraz skład powietrza atmosferycznego mają zasadnicze znaczenie dla procesów krążenia składników pokarmowych i przemian energetycznych w ekosystemach. Procesy te wiążą organizmy żywe z ich środowiskiem abiotycznym. Zaistniałe skażenie środowiska oraz przemiany na skutek działalności człowieka miały wpływ na wiele populacji gatunków organizmów żywych.

Główne zagrożenia systemów to: deficyt wody, zanieczyszczenie wód, zanieczyszczenie atmosfery, nadmierna eksploatacja zasobów, urbanizacja i komunikacja, turystyka i rekreacja oraz inne kategorie zagrożeń.

Lasy nadleśnictwa leżą w terenie bardzo ubogim w wodę. Ze względu na występowanie wymienionych zagrożeń na całym terenie nadleśnictwa odstąpiono od wykonania mapy zagrożeń.

1 Zagrożenia wywołane ujemnym oddziaływaniem przemysłu

Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka zaliczone zostały do pierwszej strefy uszkodzeń od przemysłu. Na tym terenie nie występują zakłady uciążliwe dla środowiska leśnego.

Stan zanieczyszczenia atmosfery nie budzi zastrzeżeń. Dopuszczalne normy zanieczyszczeń powietrza nie są przekroczone. Na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka nie projektuje się w najbliższym okresie inwestycji przemysłowych, które oddziaływałyby negatywnie na środowisko.

2 Zagrożenia biotyczne

W związku z bardzo małą różnorodnością siedliskowych typów lasu i występowaniem jako głównego gatunku lasotwórczego sosny pospolitej, drzewostany tu rosnące są podatne na występowanie gradacji owadów. Na mapie zagrożeń naniesiono kolorami umownymi lasy narażone na gradację brudnicy mniszki, strzygoni choinówki oraz borecznika sosnowca.

W nadleśnictwie, głównie na gruntach porolnych, występuje huba korzeniowa. W ramach zadań z zakresu ochrony lasu prowadzone są zabiegi przeciwdziałające rozprzestrzenianiu się patogena.

3 Zagrożenia abiotyczne

Wśród wielu czynników abiotycznych oddziałujących na drzewostany są niskie i wysokie temperatury, niedobór wilgoci, pożary. Na terenie nadleśnictwa zdarzają się szkody do których należy zaliczyć:

- anomalie temperatury - szczególnie groźne są wiosenne przymrozki, uszkadzające pączki, zawiązki liści i pędów oraz letnie upały osłabiające drzewa poprzez zaburzenia gospodarki wodnej,
- okiść śniegowa - występująca przy obfitych opadach mokrego śniegu, powodująca obłamywanie gałęzi i wierzchołków drzew,
- wiatrolomy i wiatrowały - narażone są drzewa rosnące na skraju lasu,
- pożary - Nadleśnictwo Ostrołęka zaliczone zostało do I strefy zagrożenia pożarowego. Rocznie na terenie lasów zarządzanych przez nadleśnictwo powstaje przeciętnie ponad 10 pożarów. Problematyka ochrony przeciwpożarowej traktowana jest priorytetowo.

4 Bezpośrednie negatywne oddziaływanie człowieka

Oddziaływanie człowieka na lasy może być bezpośrednie lub pośrednie. Do bezpośrednich form negatywnego oddziaływania człowie-

ka na lasy Nadleśnictwa Ostrołęka i w jego terytorialnym zasięgu należy zaliczyć:

- nagminne wywożenie do lasu śmieci przez okolicznych mieszkańców oraz zaśmiecanie lasu przez grzybiarzy i turystów,
- penetracja lasu w okresie zbioru jagód i grzybów przez ludność miejscową i turystów. Następstwem penetracji lasów jest wydeptywanie i niszczenie runa leśnego, niszczenie grzybni wielu grzybów blaszkowych, płoszenie zwierzyny, zaśmiecanie lasu oraz niejednokrotnie przyczynienie się do powstania pożaru poprzez zaprószenie ognia
- wycinka i kradzież drewna,
- nadmierny, niekontrolowany zbiór części roślin chronionych

V PLAN DZIAŁAŃ

Z ZAKRESU OCHRONY PRZYRODY

1 Kształtowanie stosunków wodnych

Zagadnienia gospodarki wodnej należą do najważniejszych zagadnień z zakresu gospodarki leśnej, Na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka poziom wód gruntowych obniża się.

W celu zahamowania negatywnych procesów powstawania deficytu wody i zanieczyszczenia środowiska w najbliższych latach należałoby :

- budować zbiorniki małej retencji wodnej
- prowadzić rowy oraz istniejące urządzenia na obiektach budownictwa wodnego w zależności od potrzeb gospodarki leśnej,
- utrzymać stan istniejących śródleśnych bagien i torfowisk,
- współdziałać z władzami lokalnymi w zakresie budowy sieci wodociągowych i kanalizacyjnych ,
- uczestniczyć w uzgodnieniach w zakresie właściwej lokalizacji i budowy wysypisk śmieci,

Na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka występuje bardzo dużo obszarów nadmiernie przesuszonych. Zachodzi więc potrzeba sporządzania małej retencji wodnej. Zadanie to należy uznać za priorytetowe i dążyć do stworzenia jak największych zapasów wody na terenach leśnych.

Pracownicy Lasów Państwowych powinni ściśle współpracować w zakresie ochrony przyrody z władzami samorządowymi i wojewódzkimi.

2 Kształtowanie granicy polno-leśnej i ekotonowej

Prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej i ochrona przyrody ściśle związane są z kształtem i wielkością kompleksów leśnych. W nadleśnictwie lasy będące własnością Skarbu Państwa w zdecydowanej większości występują w zwartych kompleksach. Część przekazywanych w ostatnich latach działek położona jest wśród lasów niepaństwowych.

Gospodarowanie i utrzymanie granicy polno-leśnej w małych kompleksach jest uciążliwe. Wskazaniem byłoby przejmowanie gruntów według zasady, aby działki te tworzyły większą całość i wchodziły w skład dużych kompleksów leśnych. Niezbędna jest w tym zakresie ścisła współpraca z władzami lokalnymi.

Główne zalecenia w zakresie kształtowania granicy polno-leśnej i ekotonowej dotyczą:

- użytkowania i zalesiania gruntów zgodnie z przestrzennym zagospodarowaniem gmin,
- tworzenia bioróżnorodności,
- kształtowania drzewostanów różnowiekowych i różnogatunkowych,
- tworzenia granicy w formie linii łamanych,
- wytworzenia strefy ochronnej z gęstym podszytem,
- pozostawiania w trakcie cięć rębnych strefy ekotonowej wzdłuż użytków rolnych wód, dróg publicznych, linii kolejowych,
- stosowania silniejszych cięć pielęgnacyjnych na obrzeżach lasu w celu wprowadzenia światła do wnętrza lasu i wytworzenia ściany ochronnej w drzewostanie w sposób naturalny,

Granica polno-leśna określona jest w planach zagospodarowania przestrzennego gmin. Na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka większość gmin ma aktualne miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub jest w trakcie ich opracowywania.

3 Ochrona różnorodności biologicznej

Ochrona różnorodności biologicznej w lasach jest realizowana w oparciu o obowiązujące w Lasach Państwowych zarządzenia i instrukcje. Do najważniejszych z nich należą Zarządzenie Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych Nr 30 z 1994 roku oraz Nr 11A z 1999r.

W Nadleśnictwie Ostrołęka występują drzewostany pochodzenia naturalnego. Zostały wytypowane wyłączone i gospodarcze drzewostany nasienne oraz wyznaczono drzewa doborowe.

Dla ochrony różnorodności biologicznej w lasach nadleśnictwa należy:

- dążyć do zachowania różnorodności genowej,
- dążyć do stwarzania warunków rozwoju dla wszystkich warstw ekosystemu leśnego poprzez stosowanie zalecanych składów upraw dla wszystkich gospodarczych typów drzewostanu oraz właściwe wykonywanie cięć pielęgnacyjnych (zachowanie różnorodności gatunkowej),
- dążyć do maksymalnego wykorzystania zmienności w ramach mikrosiedlisk poprzez wprowadzanie na te powierzchnie właściwych im gatunków zachowanie różnorodności ekosystemowej),
- pozostawiać śródleśne łąki, bagna, nieużytki dla zachowania bogactwa i różnorodności krajobrazowej.

4 Inne działania z zakresu ochrony przyrody

- a. Wskazany jest wydanie informatora z terenu Nadleśnictwa Ostrołęka i okolic propagującego: bogactwo fauny i flory, zabytków kultury, ścieżkę dydaktyczną, zakres działań nadle-

śnictwa jako sprawującego zarząd nad lasami Skarbu Państwa.

- b. Wskazany jest ustawienie większej ilości tablic informacyjnych w pobliżu miejsc postoju i parkingów zawierających zasady właściwego zachowania się na terenie leśnym.
- c. Dla ochrony i zachowania chronionych i rzadkich roślin ograniczyć wstęp do lasu oraz zbiór runa.
- d. Odnotowywać na bieżąco prace dotyczące ochrony przyrody przeprowadzane przez nadleśnictwo, dane dotyczące przeprowadzonych badań w zakresie ochrony przyrody, miejsca zlokalizowania rzadkich i chronionych gatunków,
- e. Odnotowywać pojawiające się nowe zagrożenia ekosystemów lądowych: leśnych i nieleśnych na terenie działania nadleśnictwa.
- f. Utrzymywać właściwe oznakowanie parkingów leśnych, miejsc postoju i miejsc biwakowania,
- g. Monitorować stan zdrowotny pomników przyrody. W przypadku wystąpienia konieczności przeprowadzenia określonych zabiegów informować o tym Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody.

Istniejący rezerwat przyrody „**Olsy Płoszyckie**” ma opracowany plan ochrony. Zawiera on szczegółowe zabiegi ochronne i wytyczne dotyczące ochrony lasu, hodowli lasu oraz inne wskazania ochronne mające korzystnie wpływać na kondycję tych obszarów. Wszystkie zabiegi w rezerwacie należy prowadzić zgodnie z tym planem.

Zbiornicze zestawienie planu działań
dla Nadleśnictwa Ostrołęka,

Lp.	Rodzaj działania	Uwagi
1.	Bieżąca realizacja zadań w Rezerwacie „Olsy Płoszyckie”	Zgodnie z zapisami Planu Ochrony
2.	Przeglądy okresowe stanu pomników przyrody	na wniosek Wojewódzkiej Komisji Ochrony Przyrody
3.	Wystąpić do konserwatora przyrody z wnioskiem o dokonanie oceny proponowanych do uznania za drzewa pomnikowe czereśni	
4.	Współpraca z lokalnymi władzami w zakresie <ul style="list-style-type: none"> - budowy sieci kanalizacyjnych i wodociągowych - budowy i lokalizacji wysypisk śmieci - zagospodarowania przestrzennego - przejmowania gruntów 	
5.	Kształtowanie granicy polno-leśnej <ul style="list-style-type: none"> - tworzenia bioróżnorodności - granice w formie linii łamanych - tworzenia strefy wiatrochronnej - pozostawianie stref ekotonowych 	
6.	Ochrona bioróżnorodności <ul style="list-style-type: none"> - zachowanie różnorodności genowej - zachowanie różnorodności gatunkowej - zachowanie różnorodności ekosystemowej - zachowanie bogactwa i różnorodności krajo- brazowej - nie wprowadzanie gatunków obcych 	
7.	Bieżąca konserwacja i uzupełnianie brakujących oznakowań obiektów chronionych	

Zbiornicze zestawienie planu działań
dla Nadleśnictwa Ostrołęka,

Lp.	Rodzaj działania	Uwagi
8.	Rejestrować w kronice Programu pojawiające się zagrożenia ekosystemów leśnych i nieleśnych	
9.	Rejestrować w kronice dane dotyczące przeprowadzonych badań w zakresie ochrony przyrody na terenie nadleśnictwa	
10.	Rejestrować w kronice zlokalizowane stanowiska rzadkich i chronionych gatunków na gruntach zarządzanych przez nadleśnictwo	
11.	Pozostawianie grup drzew lub kęp drzewostanu w miejscach występowania rzadkich lub chronionych gatunków	
12.	Budowa zbiorników małej retencji wodnej	we współdziałaniu z organizacjami współfinansującymi inwestycje z zakresu ochrony środowiska
13.	Przeciwdziałanie niekontrolowanemu zbiorowi części roślin chronionych	we współpracy ze Strażą Miejską

VI EDUKACYJNA ROLA PROGRAMU OCHRONY PRZYRODY

Podstawowym warunkiem umożliwiającym pełną realizację „Programu” jest w miarę możliwości szeroka prezentacja społeczeństwu problematyki przedstawionej w opracowaniu.

Lasy Nadleśnictwa Ostrołęka należą do jednej z biedniejszych baz dydaktycznych z uwagi na małą różnorodność siedlisk, szaty roślinnej oraz fauny.

Program ochrony przyrody dla Nadleśnictwa Ostrołęka ma na celu zaprezentowanie stanu zasobów i walorów przyrodniczych oraz określenie stopnia ich zagrożenia.

Informacje zawarte w programie oraz walory przyrodnicze i naukowe obszarów leśnych powinny być prezentowane szerokiemu gronu społeczeństwa poprzez:

- publikowanie informacji w czasopismach leśnych, prasie lokalnej
- opublikowanie informatora - wskazanym jest wydanie informatora o walorach przyrodniczych i historycznych lasów zarządzanych przez Nadleśnictwo Ostrołęka
- organizowanie pogadanek i prelekcji dotyczących ochrony przyrody, problematyki jej zagrożeń (w szkołach, na spotkaniach władz lokalnych)
- wspieranie działań w zakresie wykorzeniania złych nawyków traktowania otaczającego nas środowiska naturalnego (a w szczególności lasu).

VII LITERATURA

- 1) Blab J., Płazy i gady Europy Środkowej,
Oficyna Wydawnicza MULTICO, Warszawa 1999.
- 2) Chętnik A., Kurpie, Wydawnictwo Orbisu, Kraków 1924.
- 3) Chętnik A., Puszcza Kurpiowska, Wydawnictwo Księgarni Polskiej,
Warszawa 1912.
- 4) Chłudziński T., Żmudziński J., Puszcza Kurpiowska. Przewodnik
Turystyczny, Sport i Turystyka, Warszawa 1966.
- 5) Damrosz J., Kurpie. Puszcza Zielona, Ossolineum, Wrocław 1962.
- 6) Frieling H., Ptaki, PWRiL, Warszawa 1991.
- 7) Kot H., Soczewka B., Kot E., Górski A., Sęk A., Dokumentacja
przyrodnia projektowanego rezerwatu leśnego *Olsy Płoszyckie*,
Zakład Badań Ekologicznych Ekos, Siedlce 1995.
- 8) Marszałek T., Dziedzictwo leśne Polski i świata,
Wydawnictwo SGGW-AR, Warszawa 1990r.
- 9) Niedziałkowska Z., Kurpie. Bory Ostrołęckie,
Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1981, 1988.
- 10) Polakowski Z., Kartki z dziejów leśnictwa mazowieckiego,
Nadleśnictwo Przasnysz 1997.
- 11) Potkański K., Puszcza Kurpiowska,
Nakład Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków 1992.

- 12) Puchniarski T., Krajowy program zwiększania lesistości, PWRiL, Warszawa 2000.
- 13) Rozwałka Z., Las w liczbach, DGLP, Warszawa 1997.
- 14) Sęk A., Stan i potrzeby ochrony rezerwatowej flory i fauny w województwie ostrołęckim, Wojewódzkie Biuro Planowania Przestrzennego, Ostrołęka 1998.
- 15) Traczyk T., Rośliny Lasu Liściastego, WSiP, Warszawa 1975.
- 16) Zaręba R., Puszcze, bory i lasy Polski, PWRiL, Warszawa 1986.
- 17) Zgliński J., Chronione obiekty przyrodnicze w województwie Ostrołęckim, Zarząd Główny LOP, Warszawa 1990.

VIII MAPY

IX DOKUMENTACJA

FOTOGRAFICZNA

X KRONIKA

XI PROTOKÓŁY, USTALENIA, UZGODNIENIA.

Tabela 1. Zestawienie powierzchni według województw, gmin i obrębów leśnych (stan na 01.01.2000r)	17
Tabela 2. Podział lasów według grup i funkcji lasów stan na 01.01.2002r.	20
Tabela 3. Podział lasów według grup i funkcji lasów stan na 01.01.1992r.	21
Tabela 4. Porównanie wybranych cech drzewostanów w ramach grup funkcji lasu.	21
Tabela 5. Rezerваты Przyrody na terenie Nadleśnictwa Ostrołęka	22
Tabela 6. Zestawienie pomników przyrody w zasięgu administracyjnym Nadleśnictwa wg stanu na 01.10.2000r.	26
Tabela 7. Drzewa na gruntach Skarbu Państwa kwalifikujące się do uznania za pomniki przyrody.	27
Tabela 8. Drzewa na gruntach nie stanowiących własności Skarbu Państwa kwalifikujące się do uznania za pomniki przyrody.....	27
Tabela 9. Udział procentowy poszczególnych typów gleb.....	33
Tabela 10. Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.1992 rok	42
Tabela 11. Typy siedliskowe lasu stan na 01.01.2002 rok	43
Tabela 12. Zestawienie powierzchni (ha) wg form degeneracji lasu- borowacenie stan na 01.01.2002r.....	45
Tabela 15. Zestawienie powierzchni (ha) wg form degeneracji lasu- monotypizacja stan na 01.01.2002r.	46
Tabela 14. Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m ³) drzewostanów wg grup wiekowych i bogactwa gatunkowego stan na 01.01.2002r	47
Tabela 15. Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m ³) drzewostanów wg grup wiekowych i struktury stan na 01.01.2002r	48
Tabela 16. Zestawienie powierzchni (ha) i miąższości (m ³) wg rodzajów i pochodzenia drzewostanów oraz grup wiekowych stan na 01.01.2002r	49
Tabela 17. Wykaz kolonii mrówek	54
Tabela 18 Inwentaryzacja zwierzyny łownej wg stanu na 31.03.2000r.	58
Tabela 19. Wykaz dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków w terytorialnym zasięgu działania Nadleśnictwa Ostrołęka.	60
Tabela 20. Inne obiekty historyczne (nie wpisane do rejestru zabytków) w terytorialnym zasięgu działania Nadleśnictwa Ostrołęka.	63